Ч. 4. САМБІР 1934. РІК IV.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції і Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

ЗМІСТ:

10344 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ +3

Шифр Т52 164 Инв. № 2626700

Автор

Название Літопис Бойківщини.
ч. 4.

Место, год издания Самбір, 1934.

Кол-во стр. 36, с. 17-32, [1] с.

-"- отд. листов

-"- иллюстраций 5 л. іл.

-"- карт

-"- схем

Том ___ часть 4 вып.

Конволют

Примечание:
28.11.91.

1993
25.02-5450
22.11.93-3985и
1996
11.04 -
кабінет

Ч. 4. САМБІР 1934. РІК 4.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

Загальні завваги про кости людини при археольоґічних розкопах.

При розкопах могил, гробів, урочищ та місць, де колись були людські оселі, дуже часто зустрічаємо кости людини. Такі нахідки мають звичайно велике значіння для науки, длятого дотичні археольоґічні розкопи треба переводити доцільно й фахово, щоби вони принесли для науки справжню користь.

Щоби зрозуміти всі питання, що відносяться до заховання людських костей під поверхнею землі, треба безумовно пізнати всі переміни, які відбуваються в орґанізмі людини, після її смерти, а також і в самих костях, треба розуміти прояви їх хемічного розкладу в різних добах і обставинах. Археольоґ мусить необхідно познакомитися з питомими прикметами ґрунту, в якому кість находиться, та розуміти, який вплив має на заховання людських костей тепло, вогкість, повітря й інші чинники.

Орґанізм людини, після смерти, підпадає дуже зложеним проявам, які називаються гниттям. Воно полягає на цьому, що зложені хемічні сполуки людського тіла розпадаються на щораз простіші, а останнім ступенем цього розкладу є вже дуже прості річовини, як двоокис вугля, метан, сірководень, амоняк і інші прості сполуки азоту, сірки фосфору і т. п. В цьому хемічному розкладі незвичайно важне значіння мають гнильні бактерії. Скорість, з якою гниття поступає,

залежить від доступу повітря до орґанізму, що гниє, від кількости води, від обставин і стану, в якому орґанізм перед смертю находився. При доступі повітря до орґанізму гниє він два рази скоріше, як у воді, а похований в землі, де повітря не доходить, гниє шість разів повільніше.

Відповідна кількість води й пригожа температура, це необхідні умовини для розвою бактерій, і тому саме ці чинники мають так визначний вплив на розклад людського орґанізму. Вкінці всі складові части орґанізму розкладаються, а залишаються лише кости, яких орґанічні части також улягають гниттю.

Не все одначе розклад відбувається таким зразковим способом. В деяких випадках орґанізм не улягає гнильному процесові, лише переходить товщеву переміну. Вправді археольоґ не стрічається в практиці з цього рода переміною, тому що ця форма не може через довші віки переховатися. Існує одначе інша форма переміни т. зв. муміфікація, яка має дуже важне практичне значіння для археольоґа, тому що з таким твором він може стрінутися.

Якщо труп находиться в таких обставинах, що дуже скоро тратить воду, тоді він не розкладається а висихає і в такому висохлому стані може заховатися цілі століття. Труп, похований в легкім, продувнім піску, що не задержує в собі води, висихає й в тім виді може довго заховатися. Знані є випадки, що в сухих, продувних церковних підземеллях, трупи цілком добре муміфікуються. Як відомо, орґанізм людини має в собі до 85% води. Якщо ця вода випарує, тоді орґанізм тратить тих 85% своєї ваги й тягар такої струпішілої мумії спадає навіть до 5 кґ.

Якщо труп находиться в середовищі багатім на гарбникові субстанції, тоді шкіра, наповнена такими субстанціями, улягає вигарбованні. В такому вже виді орґанізм не гниє, лише заховується на довгому протягові часу. Так буває пр. в торфовиськах, в яких шкіру й кости людини можна найти навіть з неолітичної доби.

В відвічних ледах півночі, можна найти часто дуже добре заховані трупи звірят з ділювіяльної доби. Знаємо проокази мамутів, що їх видобуто з ледів Сибіру зі шкірою, мясивом, шерстю й нутренностями.

Консервуючі властивости має також земний віск і міне-

ральні олії. В такому саредовищі вже нераз найдено знаменито заховані трупи звірят ділювіяльної доби, пр. в нашій Старуні.

Треба згадати ще про хемічний склад кости, тому що й з цим слід археольоґові познакомитися. Якщо з кости усунемо окістню, тканку нервів, стриж, то тоді полишиться основна субстанція та клітини костей.

Під хемічним оглядом, кістяна клітина ще й досі не є вповні просліджена. Знаємо, що вона, варена у воді, не дає клею й не має креатини.

Основна субстанція костей складається з двох частей, а саме: зі субстанції орґанічної й субстанції неорґанічної. Якщо в кімнатній температурі, дамо її під ділання 10% Hcl, то побачимо, що по якомусь часі вапняні соли розпустяться, а залишиться субстанція орґанічна, як елястична маса, що має первісну форму кости. Та орґанічна субстанція складається головно з оссеїни, що є ідентичною з колагеном, сполучної тканки, а крім цього має також в собі мукоїд і альбумоїд.

По цілковитому випаленні в костях орґанічних складників, неорґанічна часть являється, як біла, крихка й сипка маса. Її головним складником є вапно й фосфор, а крім цього має дещо маґнезу, хльору й флюору. За Гарбріхом хемічний знак на кість є слідуючий: $[Ca_3 (PO_4)_2 + Ca_5 HP_3 O_{13} + Aqu]$.

На основі хемічних дослідів виказано, що хемічний склад костей тварин тієї самої породи є майже однаковий, а хемічний склад костей тварин різних пород є різний. Після дослідів „Zaleskoho“ (Hoppe i Seyler: „Med. chem. Unters.“ стор. 19.) на 1000 частей кістяної тканки припадає:

Людина	Віл	Черепаха	Свинка морська
$Ca_3 P_2 O_8$ — 838·9	860·9	859·8	873·8
$Mg_3 P_2 O_8$ — 10·4	10·2	13·6	10·5
Ca в сполуці Co_2, Fl і Cl. — 76·5	73·6	62·2	70·3
Co_2 — 57·3	62·0	52·7	—
Cl — 1·8	2·0	—	1·3
Fl — 2·3	3·0	2·0	—

Не можна забувати, що при спаленні костей, все убуває дещо Co_2, і тому спалені кости мають значно менше Co_2.

По спаленні тратить кість 300 — 520% своєї ваги, а діється це задля втрати органічних частей і води.

Хемічний склад людських костей у різному віці, ще досі не є достаточно прослідженений. Досліди Фойґта й Брюбахера виказали, що чим осібняк є старший, тимбільше його кости мають солей вапна, а щораз менше води.

Лише часом, в дуже рідких випадках, на основі змін, що заходять в костях, можемо здогадуватися про причину смерти орґанізму якоїсь людини. Завдання таке буде тим трудніше до прослідження, чим довше кости були в землі й чим більше вони знищені.

Кости могли улягти знищенні задля повставання на них новотворів, як також через чахотку й в таких випадках, на основі патольоґічних змін на костях, можемо додумуватися, що було причиною смерти даної людини. Також коли при розкопах в черепі або іншій кости людини знайдемо кремяну стрілу, тоді не буде трудно доказати, що було причиною смерти осібняка, що його кістяк досліджуємо.

Дуже часто стрічає археольоґ зломані кости, і тоді заходить питання, коли їх ушкоджено, чи за життя даної людини та чи це було причиною її смерти, чи зломання наступило після смерти, чи може як кість лежала вже в землі, вона зломалась під впливом якоїсь зовнішної сили. На жаль, ніколи не можемо цілком певно сказати, в якому часі кість була зломана. Лише цілком свіжі зломання, підчас видобування кости зі землі, легко пізнати, тому що місця перелому є ясніші. Якщо кість була зломаною давніше, ще перед видобуттям її зі землі, без огляду, чи сталося це за життя, чи після смерти осібняка, місця переломані мають те саме забарвлення, що й ціла кість. Тільки сліди наростування кістяної поволоки (Callus), є непохибним доказом, що кість була зломаною ще за життя даного осібняка. Макроскоповий і мікроскоповий вигляд перелому кости, що після зломання заростає (Callus) є так питомий, характеристичний, що розпізнання його являється річчу дуже легкою.

Також рістня може вплинути на зовнішний вигляд кости та знищити її до непізнання. Рослини, головно дерева, запускають свої коріння глибоко в землю. Якщо коріння натраплять на кість, находять в ній дуже цінні річовини для свойого розвою, як вапно й фосфор. Коріння запускають свої

волосинки, навіть в найменші щілини кости, передусім в отвори, якими переходять жили, бючки, нерви і т. п., висисають з кости мінеральні частинки, через що сама маса кости зменшується. Корінчики по часі грубіють, розсаджують кість і розділюють її на дрібні части. В цей спосіб підпадає вперід виссанні губчаста часть кости (substantia spongiosa), а зчасом густа її часть (substantia compacta), з якої вкінці полишається пластина тоненька, мов папірець.

Стрічаємось також з такими випадками, де голим оком не можна завважати слідів кости. Доперва мікроскоповий дослід може виказати її сліди.

Дуже значного знищення кости, можуть докснати черви й слимаки. Це дається дуже докладно завважити на плоских костях, пр. черепа. Ділання чинників, що забирають костям вапно й фосфор є цього рода, що на костях появляються заглублення й рівці. На перший вид, кість така робить вражіння ушкодженої кости, задля патольоґічного процесу; доперва точніший дослід при помочі люпи, чи мікроскопу, викаже цілковитий брак наростової ткани (Callus), а це нам вистарчить щоб переконатися, з яким фактом маємо до діла в даному випадку.

Краска костей, добутих зі землі, може бути різна, а це залежить передусім від середовища, в якому кість лежала. Кість, що лежала в торфовій болотнині, набирає темної краски. Кости, що лежали на кременистій або вапняній землі, стають біло - сірі. Кости, найдені в глині, мають часто жовту краску, а часом жовто-червону, залежно від кількости солей заліза в глині. Мусимо також і про це памятати, що барва кости може бути цілком випадкова. Кости можуть мати також червону краску, коли труп був посипаний охрою. Металеві придатки, найдені в гробі, а головно з бронзи, можуть своїми складниками закрасити кість на зелено. Забарвлені річи можуть самі улягти цілковитому знищенні, але краска може заховатися й кість закрасити. В таких випадках розпізнання не є трудне, вкінці хемічний дослід може легко виянити справу.

Дуже трудним завданням для дослідника - археольоґа є означити, з якого часу кість походить, на основі її зовнішнього вигляду й змін, що в ній заходять. В тій цілі пристосовується два способи досліду, а саме: дослід хемічний і порівнювання. Знаємо з досвіду, що кість старша, має більшу

кількість флюору. Що до кількости флюорової кислоти — кости третішньої доби мають 0.64%, ділювіяльного 0.35%, алювіяльного 0.05% флюору. Ця метода не є дуже докладною й певною, а означення часу остається приблизне — в дуже широких границях. Крім цього, як вже сказано, на хемічні переміни, що заходять в кості, має великий вплив нелише час, але також фізичні й хемічні чинники середовища, серед якого кости находяться. Другий спосіб, порівнювання, лежить в тому, що кість порівнюємо з другою, про яку знаємо вже певно, як довго вона лежала в землі. При цьому порівнюємо їх обох тягар, зовнішний вигляд, будову, спосіб ділання 10% HCl і т. п.

Цей спосіб досліджування є також дуже непевний, тому що як вже відомо, питомі прикмети кости є залежні нелише від її віку, але передусім від різних обставин, серед яких кість находиться, а це дає нам спромогу доходити до різних висновків. Такими чинниками є н. пр. вогкість місця, в якому найдена кість могла з бігом часу дуже змінитися. Могла змінитися рістня даної місцевости; давніше на могилі, де кість найдено, могла рости степова трава, а сьогодні може на цьому місці рости ліс, якого коріння вже доходять до глибини, де находяться кости. Доходимо отже до висновку, шо час, з якого кости походять, не дасться навіть приблизно означити. При науковім досліджуванні, мусимо взяти під увагу всі дані, якими лише може археольоґ послугуватися, а саме: зовнішні оглядини гробу, дослід ґеольоґічний і фізико-хемічний землі даного місця, положення кістяка й докладний дослід тих річей, що їх найдено в гробі. Лише сума тих всіх дослідів дасть нам деякі дані, що на їх основі зможемо означити час, на протягу якого лежали досліджувані кости.

Дуже важне значіння в захованні костей має середовище, в якому находились кости. Цим середовищем може бути: 1) чорнозем, 2) пісок, 3) глина, 4) вапниста земля. Чорнозем має в собі 20% орґанічних частей, що улягають гниттю. Ті орґанічні субстанції підпадають окисненні й розпадаються на щораз менше зложені складники. Цей прояв облегшують бактерії, що находяться в горішних верствах землі. В глибині 1·25 м. під поверхнею землі нема вже ніяких бактерій. Чорнозем з правила реаґує алькалічно. Якщо під верствою чорнозему є верства, що води не пропускає, тоді алькалічна

реакція ґрунту зміняється на квасну. Якщо таку землю здренуємо, то тоді реакція квасна зміниться знова на алькалічну. Це явище має при археольоґічних розкопах важне значіння. Кість, що складається переважно зі солей вапна, цілком інакше заховується в квасному, а інакше в алькалічному середовищі. В алькалічному середовищі кість заховується без порівнання довше, в квасному вона може улягти цілковитому знищенні, а коли археольоґ розкопає могилу, не найде костей хиба тільки витвори людської руки, що їх зложено в гробі для померщого. Доперва докладні мікроскопові досліди можуть виказати сліди костей, хоч теоретично й таке є можливе, що й цей дослід може випасти неґативно. Треба памятати, що навіть в таких випадках, де реакція ґрунту вже тепер є алькалічною, перед кількома хочби століттями, могла бути квасною, а непропускальність ґрунту могла змінитися з причини різних чинників.

Пісковий ґрунт складається переважно з кремянки, дуже часто з великою кількістю вапна. Піскове середовище є цим замітне, що воно є дуже продувне. Якщо воно пропускає крізь себе воду, тоді пісок у верхніх верствах є сухий. Труп, зложений в такому пісковому ґрунті, не гниє, лишень підпадає муміфікації й в такому стані може заховатися тисячі літ. Кости в піску заховуються дуже добре, а головно задля його алькалічної реакції.

При захованні костей має також лєсс дуже важне значіння. Що до повстання лєссу, тепер загально принято еолітичну теорію Ріхтгофена. Після цьої теорії, маси лєссу витворилися в добі ділювіяльній, колито буревії дули з північного сходу. Матеріялом для витворення мас лєссу були дрібненькі порошинки, що їх вимулювали води з полудневих границь ледівців, які поволи танули. Були це головно кришки кварцу, закрашені солями заліза, вугляни вапна й глина. Вугляни вапна находяться в значній кількости в долішних верствах лєссу — натомість в горішних верствах є їх значно менше. Верхні верстви можуть бути цілком без вапна. Лєсс реаґує алькалічно, тому кість на такому підложжі переховується добре.

Кожний ґатунок ґрунту, що має більше як 10% Ca, називається вапнистою землею. Це можна легко провірити в спосіб досить примітивний, тому що земля така збурюється, якщо наливемо на неї 10% соляної, або оцтової кислоти.

Завдяки алькалічній реакції, вапнистий ґрунт переховує кости дуже добре, на довгому протягові часу. Кість залишається твердою, не кришиться й не розпадається. Як бачимо, найгірше переховується кість в гробах, що лежать в чорноземі о квасній реакції, а найкраще в гробах, що лежать в землі, яка має в собі богато вапна.

Задля тих причин, археольоґ мусить все перевести докладні досліди над ґрунтом, в якому кости найдено. Він мусить визискати всі подробиці, з якими зустрінеться при розкопах, бо кожня хочби найменша обставина може мати великий вплив на його досліди.

Незвичайно важне значіння має також хемічний склад води. Вода може мати розпущені соли вапна, кремінки й інші. Кости, перепоені цими солями, камяніють. Ці соли виповнюють всі отвори костей так, що повстає одностайна камяниста маса, тверда, яка на алькалічному підложжі може перетревати тисячі літ. Вода знова, що має квасну реакцію (CO_2), ділає деструктивно.

З черги слід ще згадати про добування костей, які вже дуже знищені розкладом. Це завдання є часто дуже трудне, бо треба мати багато терпеливости та жертвувати багато часу, а розкопи слід попровадити точно й систематично, щоб їх вповні визискати. Неосторожність археольоґа може стати причиною великих втрат для науки, які вже годі направити. При розкопах, а головно при видобутті костей зі землі, не треба богато приладів. Ці прилади не можуть бути гострі, ні шпилясті. В тих лише випадках, де маємо дуже твердий ґрунт, можемо таких вжити, очевидно при захованні далеко йдучих осторожностей. Добре надається до цього малий, сталевий рискалик, другий — витесаний з дерева, гаплик з тупим кінцем, кілька звичайних ножів з заокургленим і один ніж з острим кінцем. Коли при розкопуванні появиться перший слід костей, тоді вже зачинається властива праця археольоґа. Несвідомий свого завдання робітник, може часто рискалем заподіяти великі шкоди. Томуто археольоґ розпочинає працю своїми примітивними приладами. Не вільно йому недоглянути навіть найменшої подробиці, а кожний крок при праці мусить бути описаний. Треба докладно подати глубокість, в якій подибано перші сліди кістяка, а його положення мусить бути точно означене. Ґеольоґічні верстви, під якими

кости находилися, мусять бути також точно подані. Слід також взяти зразки тої землі, в якій кістяк находився. Треба також кожний етап розкопової праці світлити, при помочі доброго фотоґрафічного приладу, світлини означити черговo й скласти систематично протокол. Протокол такого розкопу повинен бути точний, ясно й зрозуміло написаний, а зміст годиться також піддержати рисунками. Коли відгребеться цілий кістяк і всі речі в гробі, тоді треба зробити щераз докладний помір цілости й фотоґрафічні світлини. Коли все це зроблено, укладається кости в означеному порядку в отсей спосіб: кости долішних — правих кінцівок ніг — від костей пальців до кости стегна. Кожну кістку завиваємо окремо, означуємо написом, яка вона та з якої сторони. Всі кости долішних правих кінцівок завиваємо в один пакунок і означуємо написом. Подібно поступаємо при кінцівках долішних лівих, як і горішних (руках) правих і лівих. Ребра, кости хребетного стовпа й мидниці, завиваємо окремо. Означення ребер, головно, з якого боку походять, з правого чи лівого є річчу дуже легкою, якщо знається основи остеольоґії. Осібно також завиваємо череп і долішну щоку. Всі кости разом, в цей спосіб заховані, укладаємо в одній скрині.

Коли не можемо з якихнебудь причин забрати цілого кістяка, то безумовно треба забрати принайменше череп і долішню щоку, кости миднаці й довгі кости кінцівок. Не все дасться так легко вибрати кістяк. Коли він лежить серед невідповідних обставин, то тоді кости мякнуть, крушіють і скоро ломляться та розпадаються при найменшому нарушенні.

Знаємо вже, що квасний чорнозем найбільше шкідливо впливає на кости.

Квасні складники чорнозему так некорисно ділають на кість, що її тяжко нераз пізнати серед ґрунту. Праця археольоґа являється тут дуже трудною. В такому випадку слід обкопати кожну кість зосібна тупою лопаткою, очистити лише поверховно з землі, а опісля висушити на повітрі й сонці. По осушенні кість стається твердішою й при далеко йдучій осторожности дається вибрати з землі та відвезти до наукової установи. Якщо її обгорнемо в целюльозу — зможемо її відвезти до наукової робітні, де дасться вже її добре очистити й зміцнити. Особливо дуже осторожно треба в таких випадках поступати з черепом. Часто череп вже в землі тріскає

й розсипається. В такому випадку треба всі частини докладно визбирати, щоб опісля можна було зложити цілість в науковій робітні. Задля напору й натиску маси землі на кістяк, може також череп здеформуватися. Тоді вже не можна черепа простувати, лише так переховати, як його найдено, бо це свідок саме такої обставини. Так треба поступати особливо тоді, коли маємо до діла з кістяками таких людських рас, що давно вже вимерли. Часом буває, що кости стають такі крихкі, що мимо заховання великої обережности, не даються добути зі землі. В таких випадках слід їх відпрепарувати „in situ", осушити в ямі, де їх найдено, а опісля їх зміцнити. Зміцнюємо кости в той спосіб, що кість смаруємо розтопленою стеариною, або спіртовою розчинкою шеляку. В наслідок цього кість твердіє й дається легше вийняти зі землі. Очевидно археольоґ при цій праці мусить обійтися вміло й обережно, якщо лежить йому на серці добрий успіх.

Очищування костей в наукових робітнях довершується при помочі більших і менших щіток. Води краще, при очищуванні, цілком не вживати, хотяйби кість була досить тверда. Крихкі, порохняві кости, найкраще даються зміцнити розчином каруку й гарячої води. Робиться це в той спосіб, що кість вкладається до розчину й держиться її в ньому так довго, аж доки не потоне. Опісля кість виймаємо й осушуємо. Кости грубші зміцнюємо в цей сам спосіб, лише даємо їх до розчину каруку кілька разів, або даємо кілька разів до густішого розчину, до якого додаємо також крейди. Можна також зміцнювати кости при низькій температурі в розчині водяного скла.

Розуміється, що наші завваги, не вичерпують вповні цього обширного питання, вони є більше загальні, і в індивідуальних випадках археольоґ мусить поступати після своєї практики, а часто уяви й інтуіції. По часі доходить він вже до вправи, скоро оріентується, як в даному випадкові слід поступити. Одно лише тут залишається, як непохибне правило, а саме: незвичайна увага, обережність при праці, терпець і вправна рука.

Література.

Wachholz L.: Medycyna sądowa.
Hofmann-Kolisko: Lehrb. der gerichtl. Medizin.
Bunge: Zeitschrift f. physiol. Chem. 28.

Mörner: Zeitschrift f. physiol. Chem. 23.
Hoppe-Seyler: Med. Chem. Unters. S. 19.
Brubacher: Zeitschrift f. physiol. Chem. 27.
Hofmeister: Ergebnisse der Physiol. 10.
Hammersten: Physiolog. Chemie.
Rauber-Kopsch: Lehrbuch der Anatomie I. B.
Gegenbauer: Lehrbuch der Anatomie des Menschen.
Martin R.: Lehrbuch der Anthropologie.
Heule: Handbuch der Knochenlehre.
Grönross: Zusammenstellung der üblichen Conservierungmethoden.
Rathgen: Die Konservierung der Knochen.
Sven-Oden: Die Huminseure (Kolloidchemische Beihefte B. XI. H. 3—9. 1919.
Antoniewicz W.: Archeologia Polski.
Samsonowicz J.: O lessie wschodniej części gór Świętokrzyskich; Wiad. Archeol. I. X. Zesz. 2.
Fraas C.: Die Schule des Landbaues.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

З археольоґії Бойківщини.

IV. ВИКАЗ ПАМЯТОК.

Пов. Дрогобич.

Нагуєвичі: На громадській толоці могила.

Пов. Самбір.

Білинка мала: 4 могили (не досліджувані).
Білина велика: На нолі „На маївках" велика могила.
Ваневичі: Камінний топір, найдений в Дністрі.
Вяцковичі: На границі Ковенич 2 могили.
Дубляни: 1). На ниві „На могилці" 2 могили. Біля них найдено 2 кремінні відлупки. 2). На ниві „Олешів" могила, звана „закляте військо". Виорано горщок з княжої доби.
Котованя: Неоліт: 1). 116 кремінних ножиків і скробачів, 2). 8 ядрищ, 3). 7 товчків, 4). 2 камінні топори, 5). Камінне грузило, 6). 2 кремінні сокирки, 7). кремінний серп, 8). Кремінне вістря на спис. 9). Велика

скількість відлупків, кремінних бул, 10). Неолітична кераміка.

Княжа доба: 4 пряслички.

Ступниця: Неоліт: 1). Кремінне ядрище, 2). 22 кремінних ножиків і скробачів, 3). 2 кремінні серпи.

Княжа доба: 1). 2 залізні стрілки, 2). 6 залізних ножиків, 3). Залізне вістря на спис, 4). 2 залізні спрячки, 5). 2 залізні цвяхи, 6). 5 прасличок, 7). прикраса на коня з рога оленя, 8). Ріг оленя, оброблений рукою людини.

Торгановичі: Мосяжна грецька монета, з часів Птолємеїв, виорана біля села.

Угерці запл.: На громадській толоці 8 могил (недосліджуваних).

Пов. Турка.

Ґалівка: Камінний топір, найдений на полі.

О. РОМАН ЛУКАНЬ Ч. С. В. В.

Прізвища й назви: Бойкевич, Бойки, Бойків, Бойківці, Бойко etc.

В „Літописі Бойківщини“ Самбір 1931, ч. 1, ст. 162—164, маємо цікаву збірку прізвищ: Бойко, Бойків, Бойцун etc. Подаю свою збірку таких прізвищ і назов від XIV. віку аж до сьогодня. Подані тут прізвища й назви я збирав від грудня 1931. до серпня 1933. р. себто: 21 місяців, я зібрав: 146 особових прізвищ і 5 назов. Разом: 151. Подаючи тут сю збірку, думаю, що цею прислужуся дослідникам про широко й далеко розкинене бойківське племя.

Бойкевич И., дяк у Рогатині („Посланникъ“ VII. Бережаны 1895. Ч. 3. ст. 8). — **Бойки,** село в Слобідській Україні, що в нім приблизно половина селян має прізвище „Бойко“, а майже всі інші — „Лобойко“ (В. [ячеслав] З. [аїкин], Літопис Бойківщини. „Дзвони“ [II. Львів] 1932. Ч. 3 (12), ст. 235). — **Бойків,** референт укр. Союзу в Франції, живе в Парижі („Діло“ LIII. Львів, 1932. Ч. 102. (13.050), ст. 3; „Правда“ VI. Львів, 1932. Ч. 45, ст. 10). — **Бойків** Андрій, Станиславів („Вістник Місийного Товариства“ [Бучач—Жовква 1913]

Ч. 1. ст. 8). — **Бойків** О., голова культурно-суспільного відділу в Центр. Союзі Укр. Студ. („Меморіял Українського Студенства до культурного світу. Geneve—Prague 1929.“ 8, 19, 29, 38). — **Бойків** Ярослав, богослов у Станиславові (Шематизм всего клира гр. катол. еп. станисл. на р. 1930. 174). — **Бойківці,** село в тернопільщині („Нова Зоря“ VIII. Львів, 1933. Ч. 13 (611), ст. 8). — **Бойко,** прізвище, поширене в Слобідській Україні між інтеліґенцією й між селянами (В. З. [аїкин], I. с. 235). — **Бойко,** прізвище кількох селян у Тисові, пов. Болехів (від М. Дуба, ЧСВВ). — **Бойко** (Хроніка Н. Т. Ш. у Львові за роки 1926—1930. Львів, 1930. 34). — **Бойко,** брат Софії Бойко, Прудентопіль, Бразилія („Місіонар“ XXXVI, Жовква 1933, Ч. 7. ст. 174). — **Бойко,** купець у Львові. — **Бойко,** професор у ґімназії в Раві Руській („Бескид“ VI. Перемишль, 1933. Ч. 2. (166). ст. 3). — **Бойко,** радник (українець) у Львові („Нова Зоря“ VII. 1932. Ч. 24. (522), ст. 1). — **Бойко,** родина в Цикові, пов. Перемишль (від Йосафата Камінського, ЧСВВ.). — **Бойко,** селянин у Тартаківці, пов. Сокаль (від Раф. Лотоцького, ЧСВВ.). — **Бойко,** селянське прізвище в Майдані, к. Крехова, пов. Жовква (від С. Фединяка, ЧСВВ.). — **Бойко,** сотник У. С. С. (Маріян Карпенюк. День 31. серпня 1919. р. в Києві. Історичний календар—альманах Червоної Калини на 1930 р. Львів—Київ. 1930. 47). — **Бойко,** студент у Львові (Збори Т-ва Прихильників Освіти „Нова Зоря“ VIII. 1933. Ч. 43 (641). ст. 5). — **Бойко,** укр. співак (Порф. Бажаньский. Руско-народний музик. стиль. Перемишль. 1907. 4). — **Бойко,** учень в укр. ґімн. в Станиславові (1923—1925). — **Бойко,** член виділу Секції Укр. Студентів Абстинентів у Т-ві „Відродження“ у Львові („Нова Зоря“ VIII. 1933. Ч. 11 (609). ст. 7). — **Бойко** Александер, † 8. IX. 1819. в Кристинополі в 80. році життя („Metrika Pogrzebionych w Krystynopolu“. Tom I. від 19. I. 1785—8. XI. 1835. ст. 47). — **Бойко** Алюза, черниця ЧСВВ. в Яворові (Шематизм гр.-кат. духов. злуч. еп. перем., самб. і сян. на р. 1932. 145; „Нова Зоря“ VII. 1932. Ч. 44 (542). ст. 4; „Бескид“ V. Перемишль, 1932. Ч. 23. (137). ст. 4). — **Бойко** Андрій, † 18. XII. 1790. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst. I, 6). — **Бойко** Анна в Тернополі („Вістник Міс. Тов.“ Бучач—Жовква 1913. Ч. 1. ст. 15). — **Бойко** Анна в Гучнім (Ibid. Ч. 1. ст. 14). — **Бойко** Анна, д. Василя й Насті Лабай у Волсвині,

к. Кристинополя (Метрика народжених церкви Кристинопіль Том VI. від 23. І. 1905, ст. 207). — **Бойко** Антін, † 25. IV. 1792. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst." I. 8). — **Бойко** Антонина, Тернопіль („Вістник Міс. Тов." Бучач—Жовква 1913. Ч. 1. ст. 15). — **Бойко** Василія, ЧСВВ., Яворів (катальоґ сс. василіянок і учениць в їх Інститутах 1902—1903 р. шк. Жовква, 1903. 3). — **Бойко** Василь, Detroit, Mich., Америка (Прихильники Товариства „Просвіта" Українському Громадянству в Америці. Львів 1924. 62). — **Бойко** Василь, Hamtramk, Mich. (Ibid. 63). — **Бойко** Василь, Philadelphia („Наш Приятель" IV. Львів—Жовква 1925. Ч. 4. ст. 64). — **Бойко** Василь, учень у держ. ґімназії в Жовкві (IV. Sprawozdanie Dyrekcji gimn. państw. im. hetm. St. Żółkiewskiego w Żółkwi za r. szk. 1929/30. Жовква 1930. 21; V. Sprawozdanie... za r. szk. 1930/31. Ж. 1931. 25; VI. Sprawozdanie... za r. szk. 1931/32. Ж. 1932. 34). — **Бойко** Василь, Підгать („Місіонар" XXXV. Ж. 1932, Ч. 6. ст. 3 обг.). — **Бойко** Василь, Солонське, пов. Дрогобич („Правда" VII. Львів, 1933. Ч. 17, ст. 11). — **Бойко** Василь, учень у кл. IV. а., в укр. ґімн. в Тернополі (IX. звіт дирекції ц. к. ґімназії Франц. Йосифа І. в Тернополи за р. шк. 1913/14. Тернопіль—Жовква 1914. 81). — **Бойко** Венямина, черниця в сс. мироносиць у Підгірцях (Шематизм гр. кат. духов. львівської архіеп. на р. 1927. 302); † 1932. в Богородчанах („Місіонар" XXXV. Ж. 1932. Ч. 6. ст. 143). — **Бойко** Володимир, д-р, лікар, Княгиничі (Істор. календар—альманах Червоної Калини на 1933. р. Львів 1933, (159). — **Бойко** Володимир, род. 28/XII. 1892. в Черняхівцях, учень у кл. VIII. а. в укр. ґімн. в Тернополі (IX. звіт дирекції ц. к. ґімназії Франц-Йосифа І. в Тернополи за р. шк. 1913/14. Тернопіль. 1914. 67, 84). — **Бойко** Гнат, автор допису: „Мати Божа Гошівска" („Місіонар" IX. Ж. 1905. Ч. 5. ст. 147) з села: „Юсептичі". — **Бойко** Гнат, Поздимир (Метрика народжених церкви Кристинопіль Т. VI. ст. 213). — **Бойко** Григорій, парох у Підгайчиках, пов. Перемишляни (Шематизм гр. кат. духов. львів. архіеп. на р. 1927. 69). — **Бойко** Дамян, † 6. І. 1807. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst." I. 26). — **Бойко** Дмитро, вчитель у Красній, пов. Надвірна (Spis nauczycieli... w okr. szk. lwowskim... Lwów 1924. 88). — **Бойко** Дмитро, селянин у Старуні, пов. Надвірна. — **Бойко** Захар, селянин у Ласківцях, пов. Теребовля (від М. Когута й П. Си-

вака, ЧСВВ. — Бойко Йосафат, † 31. I. 1813. в Кристинополі в 40-ім р. життя (Metr. Pogrzeb. w Kryst. I. 34). — Бойко I., Яворів („Місіонар“ XXV. Ж. 1922. Ч. 5. ст. 2 обг.). — Boÿko Iwan, підданий у Сернках долішніх, к. Бурштина (Inwentarz Maiętnosci Sarnek Przednich, Sarnek Dolnÿch, ÿ Jezierzan w Powiecie Halickim, Leżącÿch Roku 1655. ст. 5, рукопис у василіянськім архіві у Львові).[1]) — Бойко Іван, абітурієнт-екстерніст в укр. акад. ґімн. у Львові в листопаді 1932 (від Й. Камінського, ЧСВВ.). — Бойко Іван, Мартинів новий („Місіонар“ X. Ж. 1906. 379). — Бойко Іван, Порудно („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 1. ст. 23; XXXVI. 1933. Ч. 4. ст. 2 обг.). — Бойко Іван, учитель у III-ій ґімназії в Станиславові (Калєндарик Учительської Громади... на 1925 рік. Львів, 1924. 27). — Бойко Іван, хор., УСС., з Беневи, пов. Підгайці, † у лютні 1919. в Ялтушкові к. Камянця Под. (Жалібна Книга, Вип. II. [Жовква], ст. 2). — Бойко Івась, Саджава, пов. Богородчани („Наш Приятель“ VII. 1927/8, Ч. 3. ст. 3 обг.; Ч. 9. ст. 3. обг.). — Бойко К., Тернопіль („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 11. ст. 3. обг.). — Бойко Катря, Мартинів новий („Місіонар“ X. 1906. 379). — Бойко Катря, Туринка, к. Жовкви („Wiek Nowy“ XXXII. Lwów, 1932. Nr. 9272. ст. 8). — Бойко Кость, з Зачіпок у Холмщині, † 1874. в Пратулині, як мученик за св. унію (Czasy Nerona w XIX. wieku... Wydał Ks. J. P. B. [ojarškyj] We Lwowie. 1878. 140; X. Edw. Likowski. Dzieje Kościoła unickiego... W Poznaniu 1880. 420; Wyd. drugie. Część II. Warszawa 1906. 216; Ed. Likowski — Ap. Tłoczyński. Geschichte des allmaeligen Verfalls der Unirten ruthenischen Kirche im XVIII und XIX. Jahrh. II. Band. Posen. 1887. 232; Zweite Aufl. II. Band. Krakau 1903). — Бойко Ксеня, Чортків, („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 5. ст. 3 обг.). — Бойко Лука з Лугу в Холмщині, † 1874. в Пратулині, як мученик за св. унію (Ks. J. P. B. [ojarškyj], op. cit. 140; X. Edw. Likowski. Op. cit. 420; Wyd. drugie. Część II. 216; Ed. Likowski — Ap. Tłoczyński. Op. cit. II. Band, 232; Zweite Aufl. II. Band. Krakau 1903). — Бойко М. (Хроніка Н. Т. ім. Шевч.

[1]) Той „Inwentarz“ найдено в васил. архіві в Кристинополі. Формат його: 20x15·5, ст. 8+(4). Списано його з приводу віддання дібр в аренду. Підписав його: „Zygmunt Fredro Kast. Ranoc“. і: „Zofya Iwasicina Fridrowa K. S.“ Він цінний для ілюстрації стану нашого селянства в XVII-ім віці. Текст того „Inwentarz'у“ подам у „Записках ЧСВВ.“

у Львові за роки 1926—1930. Ч. 69—70. Львів, 1930. 38). — Бойко Магда, селянка в Лецівці, † 1898. р. („Похоронні проповіди“ написав о. Теодор Богачевський... Жовква. 1932. 10). — Бойко Магдалина, черниця в Згром. сс. Мироносиць, родом із Волсвина, † 17. VII. 1920. в Кристинополі (Книга померших в Кристинополи. Том III. від 26. IX. 1873. ст. 211). — Бойко Марія, † 1916. в Боянці, к. Жовкви („Місіонар“ XX. 1916. Ч. 12. ст. 192). — Бойко Марія, Золочів („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 6. ст. 3 обг.). — Бойко Макар Михайло в Крехові (Catalogus OSBM. 1907. 13), в Улашківцях (Ibid. 1908. 12; 1909. 23; 1910. 24; 1911. 24). — Бойко Микола, † 28. V. 1805. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst. I. 25). — Бойко Михайло, вчитель у Нараєві, пов. Бережани (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 111). — Бойко Михайло, богослов у Станиславові (Шематизм всего клира гр.-катол. еп. станисл. на р. 1929. 143; 1930. 173). — Бойко Михайло Никодим (Catalogus OSBM. ineunte anno MCMXXX. Żovkva 1930. 15, 41). — Бойко Михайло, д-р, лікар, Зборів (Істор. календар—альманах Червоної Калини на 1933. рік. Львів 1934, (159). — Бойко Михайло, коваль у Хирові. — Бойко Михайло, селянин, Краснопуща, к. Поморян (від В. Ваврика, ЧСВВ.). — Бойко Михайло, учень у кл. III. б. в укр. ґімн. в Тернополі (IX. звіт дирекції ц. к. ґімназії Франц-Йосифа в Тернополи за р. шк. 1913/14. Тернопіль. 1914. 80). — Boyko Mis, підданий у Сернках середніх, к. Бурштина (ркп. Inwentarz Majętnosci... Roku 1655. 3). — Бойко Нікола, Лисятичі („Життя і Знання“ V. [Львів] 1932. Ч. 12 (60). ст. 368). — Бойко Олекса, New York, N. 4. (Прих. Тов. „Просвіта“ Укр. Громадянству в Америці. Львів 1924. 34). — Бойко Осип, учень у кл. I. б. 1887/88. в акад. ґімн. у Львові (Справозданє директора ц. к. ґимназіѣ академичнои у Львовѣ за рокъ шк. 1888. У Львовѣ, 1888. 41). — Бойко Павло, † 1905. в „Гвіздци“ („Місионар“ IX. 1905. Ч. 11. ст. 352). — Бойко Павло, пор., УСС., † у бої під Камянцем на Поділлі (Жалібна Книга. Вип. II. [Жовква], ст. 2). — Бойко Палашка, міщанка в Кристинополі (гл. крамничі асиґнати кредит.-торгов. Т-ва „Руська Каса“ в Кристинополі, Арт. 254, 319, 390 з 27. V., 24. VI., 21. VIII. 1913. в васил. архіві в Кристинополі). — Бойко Параня, Львів („Нова Зоря“ I. 1926. Ч. 48. ст. 8; II. 1927. Ч. 3 (54). ст. 8; Ч. 45. (96.), ст. 7; „Правда“ II. Львів, 1928.

Ч. 5. ст. 8). — Бойко Петро, † 16. V. 1808. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst.“ I. 27). — Бойко Петро, New York, N. 4. (Прих. Тов. „Просвіта“... Львів 1924. 34). — Бойко Прокіп, Тартаків („Новий Час“ X. Львів, 1932. Ч. 28 (1080). ст. 4). — Бойко Роман, † 8. III. 1786. в Кристинополі („Metr. Pogrzeb. w Kryst.“ I. 1). — Бойко Софія, Прудентополіс, Бразилія („Місіонар“ XXXVI. 1933. Ч. 7. ст. 174). — Бойко Теодосія. ЧСВВ., Станиславів (Шематизм... еп. станисл. на р. 1929. 156; 1930. 166). — Бойко Федір, член „Просвіти“, † 1923. в Гаях нижніх („Місіонар“ XXVI. 1923. Ч. 11, ст. 176). — Бойко Яків, Нагірянка, к. Бучача („Вістник Міс. Тов.“ 1913. Ч. 1. ст. 16). — Boykow Iwan syn [Mis'я], підданий у Сернках середніх к. Бурштина (ркп. Inwentarz Maiętnosci... Roku 1655. 3). — Бойкова Воронислава, вчителька в Нараєві, пов. Бережани Spis nauczycieli... Lwów 1924. 111). — Бойкова з Косачів Карла, вчителька в Підгайчиках, пов. Перемишляни (Ibid. 1924. 122). — Бойковичева з Теницьких Павла, вдова по б. посаднику в Калуші, вмерла 12. IX. 1925. в Калуші („Діло“ XLIII. Львів, 1925. Ч. 210 (10. 593). ст. 3). — Бойковичі (нім.: Boikowitz), містечко в Моравії, на заході к. Білих Гір, над р. Ольшавою (Wielka Encyklopedya Powszechna Ilustrowana IX. Warszawa 1893, 59). — Бойковський Федір, † 13. VIII. 1795. в Кристинополі (Metr. Pogrzeb. w Kryst. I. 13). — **Bojkówna,** черниця в ЧСВВ. в 1840-их рр., Минськ (Ks. Jan Urban T. J. Makryna Mieczysławska w świetle prawdy. Kraków 1923, 114). — Бойців Іван, укр. стрілець, * 1895. в Вороні. пов. Товмач, † 1919. в Станиславові (Н. Даниш, З діяльности Тов. Охорони Военних Могил. „Літопис Червоної Калини“ I. [Львів—Жовква] 1929. Ч. 3. ст. 12). — Бойцун Соня, * 12. IX. 1914. в Брукліні (в Америці) з родичів: Гната й Парані Бойцунів, що є родом із Цвітової в Галичині. Вмерла 2. V. 1930. („Наш Приятель“ X. Львів, 1931. Ч. 6. ст. 93). — Бойцун Степан, учитель у Холоєві, пов. Радехів (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 124). — Бойцунівна Ірина, учениця в кл. VII. б. в укр. держ. ґімн. в Станиславові (Л. [укань] С. [тепан] „Научний Кружок“, ... „Поступ“ VI. Львів, 1926. Ч. 5. ст. 79). — Бойча, герб польських шляхтичів, напр. Бабинських, відомих уже 1390 р., що осіли на Волині від 1528. р.; Боравських і інших (Wielka Encyklopedya Powsz. IX. Warszawa 1893. 58). — Бой-

ченюк Тимофій, передплатник жовківського „Місіонар—я“, Островець, пов. Коломия. — Бойченюківна Лукія, учителька в Маляві, пов. Ряшів (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 57). — Бойчик Катря, Тернопіль („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 5. ст. 3 обг.). — о. Бойчик Савастян, ЧСВВ., Маріяповч, Мадярщина (Catalogus Ordinis PP. Basilianorum Sti Iosaphat in anno 1932. Żovkva, 1932, 39). — д-р Бойчук, Блюдники, к. Галича („Новий Час“ X. Львів, 1932. Ч. 108 (1159). ст. 3). — о. д-р Бойчук Авсент, ректор у гр.-катол. дух. семинарії в Станиславові. — Бойчук Анна, Іванє Пусте („Вістник Міс. Тов.“ 1913. Ч. 2. ст 20). — Бойчук Анна, учителька, Іспас, пов. Коломия (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 83). — Бойчук Анна, Росохач („Правда“ II. Л. 1928. Ч. 49. ст. 8; „Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 5 і 11. ст. 3 обг.). — Бойчук Анна, Скоморохи („Правда“ II. Л. 1928. Ч. 14. ст. 8). — Бойчук Гафія, учениця в учит. семин. в Ужгороді й поетка („Пчôлка“ VI. Ужгород 1928. 82, 236, 265, 279, 286). — Бойчук Гринь, Коршів („Місіонар“ XXXIV. 1931. Ч. 9. ст. 3 обг.)

Бойчук Гринько, укр. стрілець, * 1882 в Віргамі, пов. Снятин, † 1919 в Станиславові (Н. Даниш, op. cit. „Літопис Черв. Кал.“ I. 1929. Ч. 3. ст. 12). — Бойчук Гриць, інженер, Канада („Технічні Вісти“ VII. Львів — Жовква 1931. Ч. 4. ст. 126). — Бойчук Ґерарда, ЧСВВ., Львів (Шем. гр. кат. духов. львівської архієп. на р. 1927. 299). — Бойчук Дмитро, укр. старшина в таборі полонених у Тухолі, на Поморю („Громадська Думка“ I. Львів, 1920. Ч. 142. ст. 3). — Бойчук Дмитро, учитель, Підвербівці, пов. Городенка (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 79). — Бойчук Іван, учень у прив. укр. ґімн. в Чорткові в 1920-их рр. (від Анатоля Байрака, ЧСВВ.). — Бойчук Катря, ж. Гриня, Коршів („Місіонар“ XXXIV. 1931. Ч. 9. ст. 3. обг.). — Бойчук Лев, учень VIII. а. кл. в укр. держ. ґімн. в Станиславові (Степан Лукань, „Научний Кружок“ учнів укр. ґімназії в Станиславові. „Поступ“ IV. [Львів—Жовква] 1924. Ч. 7—8, ст. 228). — Бойчук Любомира, черниця в Згромадженні сс. служебниць ПДМНЗ., учителька в концес. школі для шиття й крою в Бориславі. (Шематизм... еп. перем. 1932. 146; Трилітна концесіонована школа для шиття й крою в Бориславі при Українській Захоронці.... Борислав—Жовква 1932. 3, 8). — Бойчук Марія, Іванє Пусте („Вістник Міс. Тов.“ 1913. Ч. 2. ст. 20). — Бойчук Марія,

учениця в учит. сем. сс. василіянок, Станиславів („Правда“ II. Львів, 1928. Ч. 26. ст. 8). — Бойчук Меланя, ЧСВВ., Львів (Шематизм... львівської архіеп. на п. 1927. 299). Бойчук Михайло, укр. мистець і маляр, галичанин, професор і ректор в укр. Академії Мистецтва в Києві, відки насильно виселено його з України до Петрограду на професора в рос. академії (Альманах українського студентського життя в Кракові. Краків—Жовква 1931. 41; „Дзвони“ [II. Львів] 1932. Ч. 1 (10), ст. 72). — Бойчук Мих., Виноград лісний („Місіонар“ XXXVI. 1933. Ч. 3. ст. 3 обг.) — Бойчук О., член Контр. Комісії в Т-ві укр. письм. і журнал. в Ужгороді („Нова Зоря“ VII. 1932. Ч. 87. (585). ст. 7.). — Бойчук Осип, учень в укр. держ. ґімн. в Станиславові (до 1924/25 шк. р. і ст. пластун (гл. „Господ.-кооп. часопис“ VIII. Львів, 1928. Ч. 45, ст. 4). — Бойчук Павлина, Чортків („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 5. ст. 3 обг.). — Бойчук Параня, Іване („Місионар“ VII. 1903. Ч. 2. ст. 64). — Бойчук Петро, вчитель, Соколів, пов. Kolbuszowa (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 19). — о. Бойчук Рафаїл Роман, Ужгород (Catalogus OSBM. MCMXXVI. Żovkva 1926. 24). — Бойчук Розалія, Полівці („Правда“ II. Л. 1928. Ч. 14. ст. 8; „Місіонар“ XXXV. 1932 Ч. 5. ст. 3 обг.). — Бойчук Софрона, Росохач („Місіонар“ XXXV. 1932. Ч. 5 і 11 ст. 3. обг.). — Бойчукова з Нагірних Ольга, вчителька, Підвербівці, пов. Городенка (Spis nauczycieli... Lwów 1924. 79). — Налепинська — Бойчукова, укр. малярка та артистка (І. Рошкевич. Вистава малюнків і ґравюр Олени Кульчицької в Музеї Наук. Т-ва ім. Шевч. у Львові. „Нова Зоря“ VIII. 1933. Ч. 32 (630). ст. 6).—Болцун Іван, учитель у парох. школі в Наконечнім, в яворівськім деканаті (Schematismus univ. venerab. cleri dioec. gr. cath. Premisliensis pro anno Domino MDCCCXXXIII. 41).—Забойки, село, пов. Тернопіль. — Лобойко, селянське прізвище в Слобідській Україні (В. З. [аїкин], І. с. 235).

По написанні цеї збірки підписаний найшов у василіянськім архіві в Кристинополі рукописний „Catalogus / Confraternitatis Immaculatae Conceptionis Beatissimae / Mariae Virginis, Matris Dei“./... 21·2×17·3, ст. 14+(6 b.). Списав його: Moderator:/ P. Iosephus M. N. Kaniuszczak[1]) O. S. Basilii M./ (ex

[1]) Василіянин, д-р Осип Канющак, родився 24. VII. 1877. в пряшівській епархії. В васил. Чині визначився, як великий аскет, духовник у папській укр. колеґії в Римі (1909—12), професор бібл. наук і церк. права в Кристинополі (1912—14) й Кракові (1915—16). Вмер 12. XII. 1919. в Кристинополі, полишивши численні рукописні писання.

concessione facta: 1912. julii 26.) В тім рукописі маємо 6 прізвищ черниць у Згром. сс. служебниць Пр. Д. МНЗ. Подані по прізвищах дати озн., що тоді ті черниці приймили чернечі ряси. І так під ч.: 19. Anna Bojko 3. XII. [1912.] (ст. 3); 57. Eudokia Bojko 2. III. [1913.] (ст. 4); 168. Eudokia Bojko 23. XI. [1913.] (ст. 7); 220. Xenia Bojko 17. V. [1914.] (ст. 9); 231. Katarina Bojko 18. X. [1914] (ст. 9); 369. Anna Bojko 26. I. [1918.] ст. (13).

Кристинопіль, 4. XII. 1931. — Жовква, 28. VIII. 1933.

Др. МИХАЙЛО СКОРИК.

Бойківські писанки.

(НАРИС*).

Пишуть бойки писанки „на памятку, що Ісус Христос воскрес“ [1]) [3]) [6]), пишуть та говорять, що „Мати Божа написала писанок та занесла до Пилата, щоби видав тіло Ісуса“, [3]) а красять найбільше на червоно, бо „коли до Пилата прийшли жовніри та сказали, що Ісус воскрес, то він не хотів дати віри та сказав: як може стати з білого червоне? — а в тій хвилі яйця, що їх мав їсти, почервоніли“. [1])

*) Як приготування до праці про бойківські писанки ми помістили в „Літопису Бойківщини“ ч. 2, рік III. Самбір, 1933 на 61. ст. квестіонар: „Як записувати відомости про бойківські писанки“, — якого призначенням було „зібрати відомости не тільки з цілої території Бойківщини по обох боках Карпат, але й з переходової полоси бойківських земель“, то є з території, якої південньою границею є околиці міста Густ, Берегів, Мукачів, Ужгород, північньою Дністер, західньою р. Лаборець, Ослава та околиці Волоської та Сільної Тирави, а східньою р. Бистриця Надвірнянська—Мармароський Сигіт.

На поміщений квестіонар, мимо розпродажі са 1000 примірників „Літопису Бойківщини“ не прийшла ані одна відповідь.

В 1934. році перед Великоднем вислано було около 1000 відбиток квестіонаря до всіх середніх та народніх шкіл, так державних як і приватних, по містах і селах на території Бойківщини, до урядів парохіяльних та знаних міських та

„А як Христа пригвоздили на хресті, тоді одна жінка йшла попри хрест із яйцьми. Побачивши Ісуса на хресті, поклала кошарочку із яйцьми під хрест, а сама клякнула й зачала молитися. Тоді то з Христа цяпала кров і забарвила ті яйця. На знак того ще й днесь барвлять яйця і то переважно червоною краскою". [4])

сільських інтеліґентів, на який прийшло чотирнадцять відповідей, і на ці покликуємося в нашому нарисі:

1) Потік Великий пов. Турка — Томашек Надія, учениця [Р. Ш. в Самборі.
2) Ґрозьова, пов. Турка—Ярослава Микитівна, вчителька.
3) Середниця пов. Ліско — о. Ілярій Городиський.
4) Білки, окр. Іршава—Іван Ітошко, секрет. Тва „Просвіта".
5) Сілець, окр. Іршава — Іван Ітошко я. в.
6) Нересниця окр. Тячево—Бердар, ученик ґімн. в Берегові.
7) Нягів окр. Тячево — Дудаш ученик ґімн. в Берегові.
8) Данилово окр. Хуст — Федір Гайович, ученик ґімн. [в Берегові.
9) Імстичів окр. Іршава — Герман Пайсикович ученик [ґімн. в Берегові.
10) Гусне окр. Березнянський—Юрій Ковтан, ученик ґімн. [в Берегові.
11) Тирава Волоська, пов. Сянік—о. Весоловський Петро.
12) Блажів, пов. Самбір — Ільницька Ярослава, учениця [Рідної Школи в Самборі.
13) Ригус Стефанія, пов. Самбір, учениця Р. Ш. в Самборі.
14) Старий Самбір, пов. Самбір, Павлусь Анна, учениця [Р. Ш. в Самборі.
15) Ступниця Руська — Сприс Стефанія, учениця Р. Ш. [в Самборі, відомости подані ще в 1932. р.

Всім вище згаданим кореспондентам складає автор щиру подяку, а особливу Вп. Дрові Данилові Стахурі в Берегові, завдяки котрому одержав відповіді з Закарпаття. Ніщо дивного, що при так малому матеріялі, намічена праця про бойківські писанки, мусіла ограничитися тільки до дуже неповного нарису, особливо в першій частині.

При тій нагоді складає автор щиру подяку Вп. Пані Савині Сидорович та Вп. П. В. Щербаківському за надіслання тяжко доступних своїх праць про писанки, а також Вп. П. Ірині Гургулі за офірувану працю з цьої ділянки.

Пишуть писанки „мами дітям, бо й Мати Божа також писала писанки малому Ісусови“ [1],—„пишуть маточки (хресні мамки) своїм хреснятам“, а „роздають головно першого дня Великодня, перед вечірнею“, „але не біда, коли дають і другого або третього дня Великодня“. „Звичайно дають пару писаних яєць, а хто хоче, то дає більше“. Протягом трьох днів Великодня „дають жінки коло церкви жебракам небарвлені яйця (варені)“, „бо вважається то за добрий вчинок“. Тимсамим уділяється радість померлим із своєї родини, бо й вони, „старші, померші, повинні памятати й тішитися Великодневи“.

Також дають жінки „писані яйця й малим, бідним діточкам коло церкви“, „щоби так тішилися на тім світі й їх померші діточки, як тішаться тим яйцям бідні діточки на сім світі“. „Чимбільше хтось дає яєць, чи вже то старшим, чи малим, тимбільше на тім світі тішаться померші.“

Тому підчас Великодня „бувають жінки щедрі й дуже привітні до всіх бідних“. Кожна жінка дає тому жебракови або тій дитині яйця, що її „впаде в око“. [4] [8] [9]

Давніше, бувало, кожна дівчина писала пів копи писанок і давала „нареченому чи іншим парубкам по кілька“. [3] [6]

Часто парубки силою добувають писанок [1] [10]. Тепер обдаровують писанками більше дітей, „родичі дають дітям, куми похресникам, гостям“.

У Світлий Понеділок, по вечірні „дівчата й парубки кидають писанки до води, а хлопці скачуть у воду та їх витягають“. [3] Писанками „бються діти коло церкви“ [6], або „парубки бавляться в цоканку. Два парубки возьмуть по одне яйце й бють їх об себе. Чиє скорше сказиться, той дає його другому“. [10]

Писанки по збиттю їдять [3] або оставляють до другого Великодня [4] та прикрашують хату [11]. Лушпинки писанок пускають Рахманам на Великдень, що припадає в четвер, четвертого тижня по Великодні [1], або тоді, коли шкаралупка з писанок або яйце допливе з водою до їх краю [2]. Не всюди „мечуть“ лушпани з писанок у воду [6] [10], бо „із писанками не вільно ворожити, бо то свята річ“ [4].

Чарують радше „зносками“ (перше мале яйце від курки), з яких особливо „чередарі“, виносивши його під пахою девять днів та ночей, виводять собі „чортика“, щоби їм череда підчас спеки не розбігалася. [5] Із першого яйця курки жінка

може ,,виключити" чорта, як буде його носити під лівим плечем девять днів. [6])

Видуті яйця на Великодню Пятницю, ,,силяють на шнурок (6—8 штук), вішають під стелю, а як паде град, кидають два, три на подвіря, щоби град устав". [3])

В Сиропусну Неділю, ,,по вечері, як мають вже йти спати, дають кожному по два, три варені яйця й діляться ними взаїмно, навіть з чужими, на то, якби блуд чепився, а пригадає собі з ким на пущення ділився яйцем — опамятаєсь, вийде на добру дорогу" [3]). Свячене яйце їдять зі шкаралупою, — щоби злий дух немав приступу" [1]), а ,,як іде молода до шлюбу — коло порога хати кидають її поза спідню одіж коло тіла яйце, яке випадає, щоби легко родила діти" [3]). ,,Давніше клали ще яйце під перші сани, як везли обірник в зимі на поле, щоби був урожай" [3]).

Пишуть писанки на Бойківщині в різнім часі. Пишуть ,,від Великодньего Четверга до Провідної Неділі, а найбільше підчас самого Великодня, пополудні або вечером" [1]), або ,,з полудня й то аж 1-го, 2-го, 3-го дня Великодних Свят і на Провідну Неділю" [3]), або ,,тільки підчас свят, в часі вільнім від богослуження [2]), – у Великодню Пятницю від рана до вечірні (14-та година), — але можна писати й пізніше" [4]) [9]) [10]).

Декуди пишуть у ,,пятницю рано о 9-тій годині" [6]), в Навечеря Великодня [7]), в другий і третій день свят, аж до Томиної Неділі, [11]), пишуть також та уживають писанок не тільки підчас Великодня але й Зелених Свят, [11]) ,,але вже менше" [3]).

Звичайно пишуть писанки жінки, старші, молодші, дівчата а декуди й мущини [2]) [3]). Жінки, що за писання беруть заплату в натурі або грошах, зовуться „писарки" [1]) [4]), ,,писанчарки" [13]), але бувають ,,писарки", що взагалі плати не беруть [9]).

Красять яйця одною краскою (червоною, чорною), або двома й більше красками.

Одною краскою забарвлене яйце зветься: крашанка [1]) [6]) [10]), слива [1]), сливка [2]), галка [1]), гавка [3]), галунка [3]).

Писанкою зовуть загально яйце, закрашене кількома красками.

,,Різбянкою" зовуть яйце закрашене одною краскою (чорною, червоною), а на нім острою шпилькою, ножем, куском заліза зі сокири, коси, серпа, з вирізбленим, вишкробаним взором (Плоске пов. Турка).

В багатьох селах взагалі не знають різблянок. Найбільше поширені є крашанки й писанки.

Крашанка буває варена, призначена на це, — „щоби розговітися, писанок не варять, щоби не знищити в ній животворної сили". Варені писанки є ознакою занепаду звичаю.

За найдавніші вважають крашанки [1]).

Прилад, яким пишуть писанки, зовуть: кєстка [2]), кистка[3]), ка́чало (Романова Воля, Дзвиняч — пов. Ліско) писачка, канюк [1]), пищок [4]) [6]) [8]).

Кистка це патичок по однім боці розколений. Туди встромлюється тоненьке писальце, скручене в лійку з бляхи (2 x $^1/_2$ cm), та привязується ниткою, пишуть також кінцем дрота або гусячим пером [10]).

Кистка, канюк, качало, то є прилад з бляшаною лійкою, або гусячим пером, бувають менше або більше дотепно сконструовані.

Писачкою зовуть звичайно патичок з куском дрота, встромленим доземо на кінці патичка, ще й ниткою прикіпленим. Пишуть також головкою шпильки, встромивши її поземо в кінець патичка.

При писанню держать кистку нерухомо, а обертають яйцем, або навідворот.

Красок давніше уживали рослинних, тепер часто купують по склепах.

Належить згадати, що звичай писання писанок у бойків, та всего українського люду й тепер ще знаний всім словянам, румунам, грекам, частинно німцям, литовцям, лотишам. До XIII. ст. писанки були знані в цілій Европі та Західній Азії.

Сам звичай писання писанок лучиться зі символічним значінням яйця, яке майже у всіх народів уважалося жерелом життя, символом життя, початку, символом сонця, що дае життя, символом початку світа.

Говорять про це перекази єгиптям, старинних народів Західньої Азії, гіндусів, грецькі та римські фільозофи, виходячи з народного світогляду, виводили початок всесвіту від яйця (ab ovo).

Говорять про це також перекази фінів, словян, роман та муринських племен. Не диво, що яйце, а особливо яйце, покрите символами сонця (писанки), відогравало й ще відо-

грає важну ролю в різних релігійних обрядах, а передусім в обрядах звязаних з культом сонця, та вірою у вічне життя — воскресення (Великдень).

У гробах етрусків, у гробах перших християн, находжено шкаралупи яєць або мармурові, чи глиняні крашені яйця. Глиняні крашанки, чи писанки, находять на Україні в могилах княжої доби. На пограниччу Бойківщини, в Старій Соли чи Ропі, по нинішний день знані є глиняні писанки, яких уживають тепер, як забавок для дітей. Є це глиняні кулі, порожні всередині, зі замкненим всередині камінчиком — душею.

Є по нинішний день звичай у бойків, що „маточки малим дітям дають писанки на уродини" [7]), але й „крашене яйце кладуть в домовину коло рук малої дитини" [7]), або до руки[6]), або „коли в Світлім Тижні помре дитина (десь 12 літ), тоді дають її до рук писанку, щоби й вона тішилася". Писанку дається в праву руку й спускається її рівно з тілом [4]), або кладеться коло голови дитини. [3])

У Волосатім (пов. Ліско) коло рук, чи в руку, дають дорослим яйце в домовину. (Згідно з обсерваціями лікаря Дра В. Кобільника, при ексгумації парубків, убитих підчас пограничного пачкування. На питання чому так є — одержав відповідь: „бо так годиться").

Писанковий орнамент має свій власний стиль, є точно приноровлений до форми й матеріялу, мусів розвинутися в якомусь високо артистичному осередкові, та задержався по нинішний день.

Стилево написана писанка викликує враження, начеб ціла її поверхня кружляла, була в руху. Кожне відхилення від засад писанкового стилю відбивається дуже зле на доцільности орнаменту.

Складається писанковий орнамент з основи та властивого орнаменту. Основу взору творять лінії, що ділять поверхню писанки на поля, виповнені властивим орнаментом.

Поверхня бойківських писанок буває поділена одною поперечньою лінією (рис. ч. 1), або поздовжньою (рис. ч. 2), а орнамент писанки приміщується тоді або на кінцях писанки, або з двох її сторін.

Часто лінії поздовжні й поперечні переплітаються й ділять яйце на чотири поля (рис. ч. 3), або більше піль (рис. ч. 4). Часто буває кілька ліній поперечніх (рис. ч. 5), або

поздовжніх (рис. ч. 6), бувають лінії, що повстають, неначе з пересічі яйця площиною, нахиленою до осі під острим кутом, а з попередніми лініями й межи собою перетинаються вони під різними кутами (рис. ч. 7). Наконець бувають основні лінії, нарисовані ломаною лінією, (рис. ч. 8) та лінії, що повстали з пересічі яйця вихроватою площиною (рис ч. 9).

Основні лінії бувають виведені одною або більше лініями, точками або у формі різнороднього пояска.

Найчастіше однак у бойків стрічається писанки без зазначених основних ліній, хотяй орнамент розміщується симетрично, то є писані „на звізди" (рис ч. 10), „на ружі" (рис. ч. 10 а), з відмінами „на крильця" (рис. ч. 10 б), півзвідки (рис. ч. 10 в) та „мотильці" (рис. ч. 10 г).

В. Щербаківський виходить зі заложення, що орнамент українських писанок лучиться точно з культом сонця, що прийшов на Україну в дуже давні часи, десь зі Сходу, з Мезопотамії через хетитів, Малу Азію, Чорне Море, а доказує це точною схожістю нашого писанкового орнаменту з орнаментикою та символами сонця у старинних народів Мезопотамії, Египту, а особливо хетитів та культури Крети й Мікен. Соняшній культ поширився на землях словянських при кінці бронзової доби, а останками сонішнього культу на наших землях є деякі свята, які хотяй приняли християнські назви, є ремінісценціями солярного культу. (Св. Андрій, Йордан, Великдень, Івана Купала). Згадати належить, що символи сонця находимо на кераміці доісторичної доби, а також на глиняних днах з вчаснокняжої доби. (Vide: Др. В. Кобільник: „З археольоґічних дослідів на Бойківщині". Ступниця. Табл. І. рис. ч. 5, 6, 7).

Після В. Щербаківського майже весь орнамент наших писанок — то знаки сонця, які дадуться звести до трьох підставових сонішніх символів.

1) свастика (рис. ч. 11) або саввастика (рис. ч. 12), то є чотири гачки під простим кутом, які виходять з одного центру.

2) трикветр, який складається з трьох гачків, що виходять з одного центру під кутом 120° (рис. ч. 13).

3) розета, орнамент, який міг утворитися або з комбінацій двох свастик, або двох трикветрів (рис. ч. 14, 15).

Усі три типи бувають вписані вкруг. Серед бойківських писанок на са 600 штук, не вдалося нам найти ви-

разної свастики, саввастики чи трікветра (поодиноких чи подвоєних), а тільки їх відміни, то є свастику (рис. ч. 16) й саввастику (рис. ч. 17, 18, 19) зі сильно закрученими раменами, подібну комбінацію свастики й саввастики (рис. ч. 20, 21, 22) або тільки їх частини (рис. ч. 23, 24, 25, 26, 27), та „грецькі хрести", що повстали зі свастики при сполученні кінців гачків з центром (рис. ч. 28, 29, 30, 31, 32), орнамент, який часто покриває цілу писанку (рис. ч. 7). Стрічаємо також серед бойківських писанок подвоєні свастики й саввастики (рис. ч. 33, 34), відміни трікветрів поодиноких (рис. ч. 35, 36, 37) та подвоєних (рис. ч. 38).

Розети восьмираменні (рис. ч. 39) та шестираменні (рис. ч. 40), є дуже частим орнаментом бойківських писанок.

Крім символів сонця замітити можна на бойківських писанках також реальні зображення сонця та звізд (рис. ч. 41).

Цікаво, що серед бойківських писанок нема орнаменту, який зображував би реальні звірята, дуже рідкий є орнамент з реальних рослин. Відносно частіше стрічається стилізований рослинний орнамент.

Рослинний і звіринний орнамент виступає часто на бойківських писанках у тому виді, що він не відтворює цілих рослин, чи звірят, лише поодинокі частини, окремо пр. цвіт, листок, галузку, (рис. ч. 42), чи ріжки, лапки, крильця, слимачки (рис. ч. 43).

Орнамент цей так сильно зближений до предметно-побутового та ґеометричного (рис. ч. 44), що відрізнити можна його походження хиба по назвах, що в різних околицях чергуються та мішаються між собою.

Цікавого орнаменту бойківських писанок в різного рода переділках, які ділять писанку на поля (рис. ч. 45) та орнаменту рослинного, звіринного, предметно та релігійно-побутового, ґеометричного та анальоґії орнаменту на писанках і вишивках та бойківських хрестах, не можемо на жаль у цьому нарисі перевести, щоби не опізнювати видання „Літопису Бойківщини" ч: 4, а головно, щоби не підвищувати коштів друку. Цікавий читач буде міг сам на підставі залучених взорів бойківських писанок витягнути відповідні внески.

На закінчення зазначити належить, що при писанню цего нарису ми мали під рукою до диспозиції збірку бойківських писанок в музею „Бойківщина" в Самборі (понад **500 шт.**).

Збірку рисунків бойківських писанок з колєкції писанок Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (70 штук), яку ввічлило для музею „Бойківщина“ переслав Др. Пастернак, рисунки бойківських писанок з музею „Верховина“ в Стрию (5 шт.), та зі збірки Вп. П. Ольги Онуфрик зі Стрия (8 шт.), які зложив для музею „Бойківщина“ Вп. П. О. Харків. Збірка писанок в Національному Музею у Львові остала мимо кількократних старань недоступною, по причині переґруповання збірки, в звязку з розбудовою музею.

Крім цього ми користали з рисунків наших кореспондентів та принагідних оказів писанок, як також зі збірки музею „Лемківщина“ в Сяноці. Гарячим бажанням автора булоб, щоб цей скромний нарис зацікавив хотяй кілька одиниць бойківськими писанками та започаткував збірки писанок в поодиноких селах, серед одиниць з нахилом до колєкціонерства.

При цій нагоді пригадуємо, що писанки належить видути, якщо нони сирі, а якщо варені, то розтяти, видовбати, а середину залляти гарячим воском в цей спосіб, щоби знова творили цілість.

Поверхню писанки належить скропити спіртом, змішаним зі шеляком, та держати в темні, щоб не линяли. Належить також докладно записувати назви поодиноких взорів, та поможности держатись вказівок автора в Літопису Бойківщини“ ч. 2. Самбір 1933, сторона 61.: „Як записувити відомости про бойківські писанки“. Дуже цікавий матеріял до студій над писанками зібраний є в праці В. Щербаківського: „Основні елементи орнаментації українських писанок та їхнє походження“, видання україн. Істор. Філол. Т-ва Прага 1925; в праці Савини Сидорович „Pisanki ukraińskie“—в „Praca ręczna w szkole — organ Twa Miłośników robót ręcznych“, Warszawa 1927. Nr. 4., та Ірини Гургули: „Писанки Східньої Галичини й Буковини в збірці Націон. Музею у Львові“. — Матеріяли до етнол. й етнографії т. XXI—XXII. частина 1. Львів 1929.

Ці праці вправді не узглядннюють бойківських писанок, але є підставою дослідів над писанками взагалі, та подають дуже докладну бібліоґрафію.

MISCELLANEA.

Волютова кераміка в Котовані. — Крім незвичайно великої скількости принагідних археольоґічних находок, як кремінних сокирок, гарно фацетованих скробачів, ножиковидних відщипків, відлупків, товчків, пилок, ядрищ, сирівця креміня й обсідіяну, та камяних топорів — маємо з Котовані багато черепків, які можемо поділити на 2 ґрупи: 1. черепки з посудин, ліплених рукою, зі слабо очищеної глини, з домішкою грубого піску. Стіни посудин грубі, деякі в нутрі поліровані на чорно. Їх береги прості або дещо вигнуті до нутра, орнамент скупий, ґудзоватий. 2. Черепки з посудин, ліплених рукою, виконані старанно з добре очищеної глини, по внутрішній стороні поліровані на чорно, по стороні зовнішній вигладжені тоненькою верствою сіро-жовтої глини. Є також черепки по обох сторонах поліровані на чорно, в переломі ясно-попелясті. Їх орнамент питомий для волютової кераміки, в виді тонких ліній, перериваних місцями видолинами, легко вибраними нігтем, в свіжій ще глині посудини (Notenlinie).

Покищо переводиться досліди в терені та опрацьовується принагідно досі найдений матеріял. Управа музею має намір в майбутньому перевести систематичні розкопи відповідних теренів. **В. К.**

Два перґамінові документи кушнірського цеху в Старім Самборі. В скрині „Братства Кавалєрів" в Старім Самборі, крім повіших документів, переховується два ориґінальні перґаміни з 17. ст., які є власністю кушнірського цеху в Старім Самборі.

I. Церков „Преображення" 19. грудня 1661. року. Епископ перемиський, Антін Винницький уділяє благословенства кушнірському цехові в Старім Самборі, за його працю для добра церкви й моралі.

II. Краків 22. мая 1603. Король Жигмонт III. затверджує — йому предложені артикули міщанського цеху в Старім Самборі. Цей документ цікавий, тому що він висвітлює національні обставини й цехову орґанізацію Старого Самбора. — Тоді мусів бути в Старім Самборі великий відсоток українців, коли вони мали нелише доступ до управи цеху, але також право вибору свойого цехмайстра..... „Obsequia in ecclesiis aequali modo tam apud catholicos, quam apud Ruthenos secun-

dum ordinationem contubernii expediantur. Quoniam autem in hoc oppido Antiqus Sambor artifices sunt partim Poloni partim Rutheni consentiendum est ut duo archimagistri eligantur quotannis prior Polonus alter Ruthenus et cera pro cultu divino empta aequis portionibus una pars ad ecclesiam catholicam, altera vero ad ruthenicam tribuatur". *) — Під кінець XVII ст. мають більшість в кушнірськім цеху українці й вибирають лише одного цехмайстра й то „грецької віри". Коли в 1863. році королівські комісарі переводили в Старім Самборі люстрацію цехових привілеїв, запротестували проти цього: „et quoniam non est repertus cechmeister pellionum romanis fidei cavebit in posterum ne contra ius suum eligant Graecae fidei cum Romanae".**) **А. Д.**

До історії Старосамбірської церкви. Переглядаючи різні старі речі на піддашу церкви в Старім Самборі, я запримітив пару дверий, покритих написами. Ці написи відносяться до старої, деревяної церкви, яку розібрано перед збудуванням нової, мурованої; менше важною є дальша часть напису, яка подає назвиська осіб, що причинилися до вибудування нової церкви. Напис починається словами: „Пре́жде се́я Ка́менния Це́ркве бѣ здѣ пред се́ю Це́рквию = Церковъ з дре́ва Яло́вого вся, в кото́рой сице на́ Стѣнѣ вирѣза́но бѣ = Церковъ посвятíся Рô Бго А Т Г. Мая дня ѳ. Прене=Мо́іщи С. Оца Никола́я стояш Лѣтъ Ф К З — 527..." З цього бачимо, що вже в 1303. році стояла попередня деревяна церква. Після дуже живого переказу, з матеріялу розібраної церкви збудовано приходський шпихлір, який стоїть досі. Бальки цього шпихліра є покриті різними написами й датами, з яких як найстаршу я відчитав рік 1583. — Годиться завважити, що церква була збудована з кидрового, а не з ялового дерева, як подав автор напису на дверях, мабуть через помилку.

*) Повинности по святинях, хай в рівній мірі сповняють цехи по порядку так серед католиків як і українців. Однак, тому що в цім місті Старім Самборі ремісниками є частинно поляки, частинно українці, треба постановити, щоби щорічно вибирано двох цехмайстрів, одного поляка, одного українця, і щоби інші речі до Служби Божої куплені, з рівних уділів, одну частину приділювати костелові, а другу церкві.

**) .... і, тому що не вибрано цехмайстром кушнірів латинської віри, перестерігати належить на будуче, щоби проти свойого права не вибирали (визнавці) грецької віри з римською.

Крім цього я найшов там таблицю, над якою находиться різблена, епископська корона й нахрест зложені жезла. На таблиці читаємо слідуюче: „Древными Времени здѣ бѣ Єпископовъ Катедра“.

В. К.

Похоронні звичаї в селі Царинське, в ліському повіті. Цікаві подробиці похорону доховало також село Царинське.

Як довго лежить небіщик в хаті („хижі“), її не замітають. Після похорону виносять сміття в недоступне місце. Обовязком рідні є жалісно плакати й заводити (йойкати).

В хаті мерця ніхто не чешеться, а також і в селі, щоб голова не боліла й на знак жалоби. Тоді також не вільно залишати води на ніч, — щодня має бути вода чиста й свіжа. В часі, як виносять небіщика, не вільно спати нікому в селі. Також збіжжа й бараболі зрушують, щоб не завмерли. Тоді також не вільно працювати в полі, садити бараболю, вивозити погній, бо це дуже пошкодило би ріллі. Сім літ поле родило би тільки осет і бодяки. Мерця вивозять звичайно волами на возі. (В сусіднім селі — в Горішніх Берегах — везуть мерця на санях, без огляду на пору року.) — Ярмо на воли вкладають противним боком, щоб все не возити мерців, лише збіжжа. Віз, чи сани, на яких везено небіщика, сейчас по похороні вивертають на оборі, ізза цього самого повіря. В кімнаті, де лежить мерлець, сходяться ближчі сусіди, кревні й знакомі, головно молодь у вечір і бавляться в лопатки, в сліпака, панянку, одного парібка перебирають за жида, тощо. Ці забави доховалися тут мабудь з поганських ще часів. Гріб копається на другий день по смерти, цебто в часі похорону, бо недобре, якщо отвертий гріб ночує.

о. Володимир Данилів.

Василіяни в Самборі. М. Н. Корсакъ [1]), М. Грушевський [2]), І. Крипякевич [3]) у своїх оглядах василіянських манастирів у Галицькій Україні не подають ніяких відомостей, навіть ніякої згадки про василіян у Самборі.

---

[1]) Шематизмъ провинц. св. Спасителя Чина св. Василія В. въ Галиціи... Во Львовѣ. 1867. 135—195.

[2]) Історія України-Руси. V. У Львові, 1905. 262—263.

[3]) Середневічні монастирі в Галичині. „Записки ЧСВВ.“ II. 1—2. Жовква 1926. 70—104.

На сім місці хочемо подати деякі відомості про самбірських василіян, що в історії Самбора, зокрема в історії самбірських українців займають своє осібне, визначне місце. Довгі роки вони сповняли духовні прислуги самбірським українцям і вели школу для самбірської молоді.

Василіянський манастир і церква св. Филипа находилися в Самборі в перемиськім передмісті. Хто й коли заснував самбірських василіян — невідомо. Незнаний і час будови церкви св. Филипа. Правдоподібно, вона існувала вже в першій чверті XVII-го віку. Вказує на те те, що, даючи привилеї 1626-го р. для Самбора, король Жигмонт III. позволяє відбувати річні ярмарки в Самборі між і. і в дні св. Филипа. — А. С. Петрушевич на однім місці[1]) подає, що церкву св. Филипа, муровану, побудував Ілля Комарницький (1677—1742). Однак се невірне з двох причин: 1) згад. Комарницький побудував муровану церкву Різдва Пресв. Богородиці, нинішню парохіяльну, 2) церква св. Филипа була деревляна.

Першу автентичну згадку про церкву св. Филипа маємо з 1657-го р., про що пізніше. Другу згадку про самбірських василіян находимо в манастирських документах у василіянськім архіві в Лаврові, під 1676-им роком. У них читаємо, що того року була „coemptio certi fundi in civitate Samboriensi in suburbio, ubi nunc extat aedificata curiola propter commoditatem monasterii, ad quem fundum in conflagratione monasterii jura combusta sunt“. Із приводу згад. „коемпції“ довідуємося про василіянський манастир у Самборі й про пожар його, що підчас цього погоріли манастирські права й привилеї.

Л. Дзедзіцкі[2]) подає, що в Самборі „była także szkoła ruska przy cerkwi św. Filipa (ob. Prot. z r. 1665. i 1666. r., str. 325 do 327, w arch. miej.)“ Але, чи дійсно, вже в другій половині XVII-го в. була українська школа в Самборі? Се, мабуть помилка. Василіянська школа в Самборі відома щойно сто років пізніше.

По згад. пожарі самбірських василіян церквою св. Филипа завідували світські священики. В першій половині XVIII-го віку парохом у церкві св. Филипа був о. Микола Вашочиц.

---

[1]) Див. його Дополненія ko Сводной галицко-русской лѣтописи съ 1700 по 1772 г. I, Львовъ 1896. 2.

[2]) Див. його Sambor, Słownik Geograficzny... X. Warszawa. 1889. 231.

13-го березня 1731-го р. відбувся в Самборі королівський суд між згад. парохом і передміщанами лат. обряду, що не хотіли платити „скопщини“ згад. парохови, як те робили досі. Суд признав права парохови в церкві св. Филипа, на основі королівських рішень з 11. V. 1657, 31. X. 1667. і 30. IX. 1680-го р., що обовязували жителів лат. обряду платити „скопщину“ за землю, що з неї вони користали. В городськім архіві в Самборі зберігалася колись королівська грамота, що нею король надав управу церквою св. Филипа о. Кузьмі Пасербовичеви. Пізніше перемиський епископ. Он. Шумлянський († 1762), маючи довги в лаврівських василіян, віддав їм заряд у згад. церкві в Самборі. Про ту церкву св. Филипа (т. зв. „забрамську“) маємо вже більше відомостей в самбірськім інвентарі з 1760-го р., що зберігається в бібліотеці Оссолінських у Львові. Тоді до неї належало 6 домів, що в них жили Севастіян Стояк, Іван Янковський, Степан Манько й Павло Затварницький; у пятім домі приміщена була школа, в якій учили василіян, в шестім лічниця (шпиталь). Передміщани, як подає згад. інвентар, винні були самбірським василіянам 4.738 зл. п.

Видно, що церква св. Филипа була вже стара, коли при кінці XVIII-го в. завалилася. Кілька образів із неї находиться в теперішній парохіяльній церкві, а помяник церкви св. Филипа зберігається в парохіяльнім архіві в Самборі.

Та маєтність належала до лаврівських василіян, яку ще 1864-го р. обчислено на 384 квадратні сяжні. В 1870-их роках учений крилошанин, д-р Юл. Никорович, писав, що в Самборі „суть слѣды монастыра где колись Епископы обытали. Въ такъ званой Klosterkaserne суть слѣды дзвоницѣ и престола съ иконою св. Николая“.

Документи до історії василіян у Самборі зберігаються в василіянськім архіві в Лаврові. Документів про самбірських василіян підписаний шукав в Архіві Укр. Епископів у Перемишлі й шукає їх у василіянськім архіві у Львові, але ще не найшов.

Львів, 23. серпня 1934. о. Роман Лукань, ЧСВВ.

Важніша література: Д-ръ Ю. Никоровичъ. Схиматісмъ... епархіи перем. на г. 1877. Въ Перемышли, 1877, 326; ...на г. 1879. Въ Перемышли 1879, 426; В. М. Площанскій. Самборъ въ Галиціи. „Прикарпатская Русь“. Ч. 1. Львовъ. 1885. 17, 22, 23; L. Dziedzicki. Sambor, Słownik Geograficzny... X. Warszawa. 1889. 229. 231; Dr. Budzynowski. Kronika miasta Sambora.

Sambor, 1891. 27, 38, 49; Z. Strzetelska Grynbergowa. Staromiejskie. Lwów 1899. 303; М. Голубець. Лаврів. „Записки ЧСВВ.“ II. 1—2. Жовква 1926. 44; Р. Лукань, ЧСВЗ. Василіянські школи. „Записки ЧСВВ.“ V. 1—4. ст. 3; І. Филипчак. Самбірське міщанство. „Український Міщанин“. І. Станиславів-Львів, 24. грудня 1933. Число показове. ст. 5.

Замовлювання недуги. село Бистриця (Дрогобич).

Хорого саджається на порозі хати на помело. Замовляючий має при собі іглу, ніж, веретено. Стає над хорим і зачинає говорити:

„Поганий страшище, поганий болище, чого-с напав, бодай-єс пропав! Ци з вітру, ци з соньцьи, ци з пустоти, ци з охоти, ци з роботи; ци від пса, ци від кота, ци від христінина, ци від грому, ци від дожджу; ци від гадини, ци від огню, ци в півночи, ци по півночи, ци в полудне, ци пополудни. Коли-с напав, — бадай-єс пропав. Иглов тьи колю, ножом тьи ріжу, веретеном тьи пробиваю, за ліси, за скали у вічну пропасть я тьи відсилаю“...

Записано від Євки Хомин (званої Рапак літ 85;
у селі Бистриці дня 26. лютого 1927.

Записав Марків Іван.

До хронікарської завваги в 3. ч. „Літопису“ подаю до відома, що в Дзвинячу Горішньому, турчанського повіту, було за мойого там побуту, як пароха, **„лікувальне джерельце“** на двірському полі. Біля нього повно шматок; покидали їх ці, що приходили тут **„до схід сонця умиватися“...** Мандрували сюди головно хворі на очі... Це джерельце, чи там „кирничку“ я оглядав „кількóраз“ зі своїм стрийним братом о. Полієвктом. На ньому раз-у-раз появлялись, бульочки-баньочки, що гнеть розпирськувалися. Біля „óкрайця“ при беріжку „вóда“ горіла синім полумям — гарний був це вид по заході сонця, в присмерку—якщо засвітилося „патичков“, тобто сірником. Ми обидва з братом **„неміродайно“** вирішили, що вода цієї кернички проплибала крізь якісь мінеральні поклади й забирала зі собою частинки ґазу...

о. Ю. КМІТ.

НОВИНКИ.

В третьому числі „Літ. Бой." зайшла помилка в статті п. Марії Турянської що до назви місцевости. Надруковано „Тарнава" замість „Тернова".

Др. Данило Стахура, меценас нашого Тва, надіслав нам дуже цінні матеріяли до писанок із Закарпаття. — На цій дорозі Управа музею складає Йому подяку.

На „Зїзді дослідників Бойківщини", що відбувся 10. червня 1934 р. в Самборі, постановлено між іншим перевести досліди над селом Волосате, ліського повіту. Цьої праці піднялися з рамени Тва „Бойківщина" в Самборі о. Юрій Кміт, член нашого товариства, знаний дослідник бойківської землі, та Др. Я. Фальковскі, старший асистент при катедрі етноґрафії львівського університету. Лінґвістичні й етноґрафічні досліди села Воласате переведено на місці від дня 1. до 9. жовтня 1934. року. Зібрано багато цікавого матеріялу, який подасться до відома в чергових числах „Літопису Бойківщини".

Археольоґічні досліди наш музей був змушений обмежити в цьому році до збирання й опрацьовування принагідних знахідок та дослідів в терені. В цьому році не переведено жадних розкопок, бо Управа музею посвятила цілий час на поїздки по Бойківщині, з ціллю доповнення етноґрафічних збірок, та на досліди над культурою бойків. Невелике число наукових робітників, велич матеріялу, який жде своїх дослідників і тяжкі матеріяльні обставини музею були причиною, що навіть зібрані матеріяли мусять ждати кращих часів. Все-таки маємо гарні успіхи з дослідів в терені; зареєстровано в цьому році нові, досі незнані доісторичні могили, переведено дальші досліди околиць Ступниці й Котовані, які у вчасно-неолітичній добі були важними промисловими огнищами.

В останніх місяцях збагатився наш музей вельми цінними експонатами бойківської ноші, завдяки жертвенности Філій

Союза Українок в Калуші, в Сколім, в Старім Самборі й Самборі. Ці предмети звернули загальну увагу приявних на етнографічній виставі Жіночого Конґресу в Станиславові, а звідци за посередництвом Головної Управи Союза Українок у Львові зовсім безкорисно дісталися на відповідне місце, значить до бойківського музею. — На цьому місці складає Управа музею спеціяльну подяку Филії Союза Українок в Самборі, за дуже гарну, бойківську ношу з Михнівця, природної величини, виконану під дбайливим наглядом п. П. Кандової, котра посвятила багато часу й труду, щоби цю ношу виконано стилево, без „модерних", шкідливих впливів.

Знаємо, як тяжко приходиться науково працювати на провінції, де немає більших бібліотек. Тому наш музей стремить до побільшення своєї наукової бібліотеки найпотребнішими творами. Досі нашою мрією було збагатити нашу бібліотеку видавництвом „Akta Grodzkie i Ziemskie", одначе важкі матеріяльні обставини не давали можности зреалізувати нашого наміру. Завдяки великій жертвенності знаного вченого Проф. Дра Пшемислава Домбковского — маємо згадане видавництво в цілости, тоє 24 томів, а кромі цього дуже цінні видавництва — „Львівського Тва Наукового". За цей вельми цінний дар складає щераз Тво „Бойківщина" прилюдну подяку.

ТАБЛ. 1.

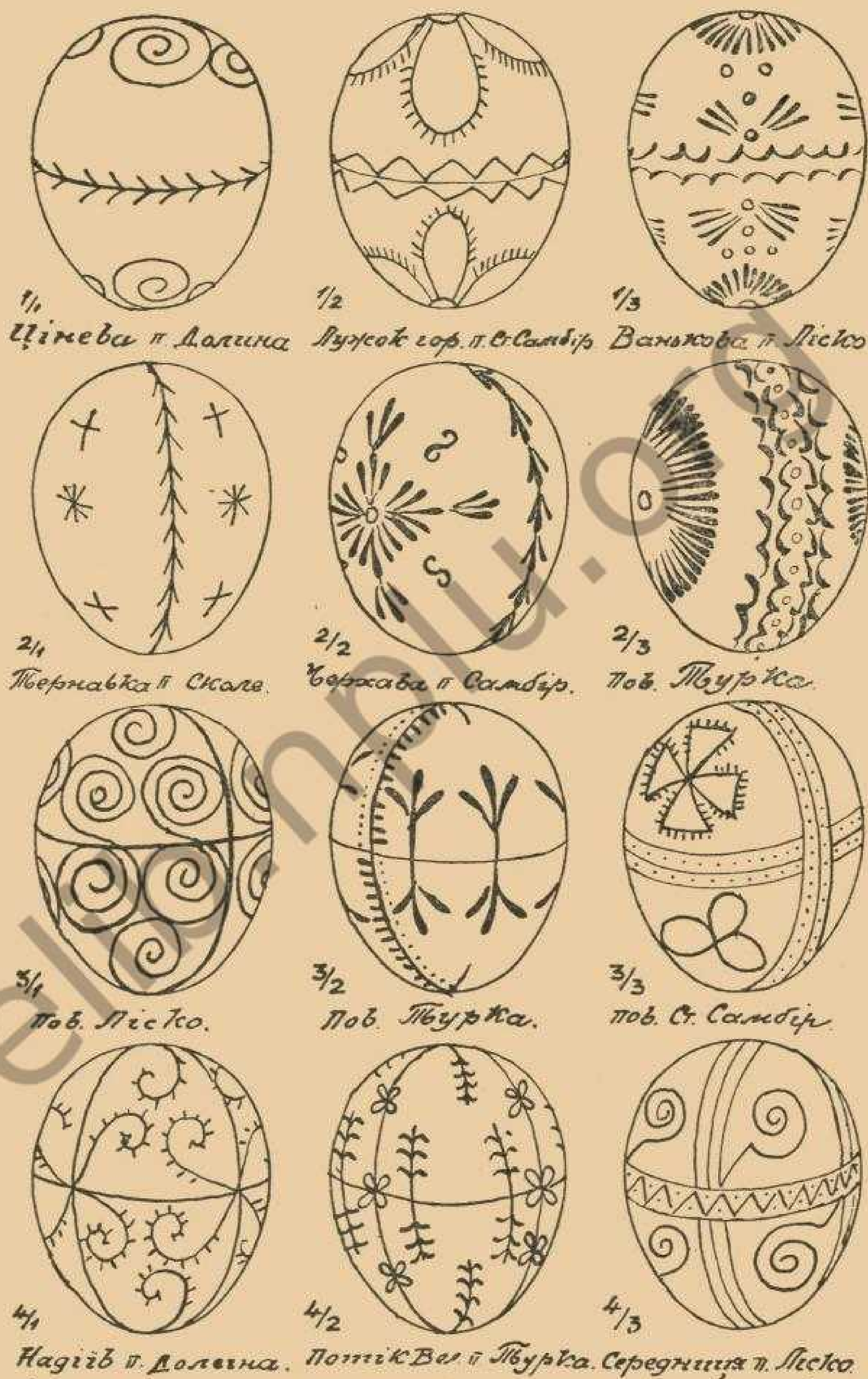
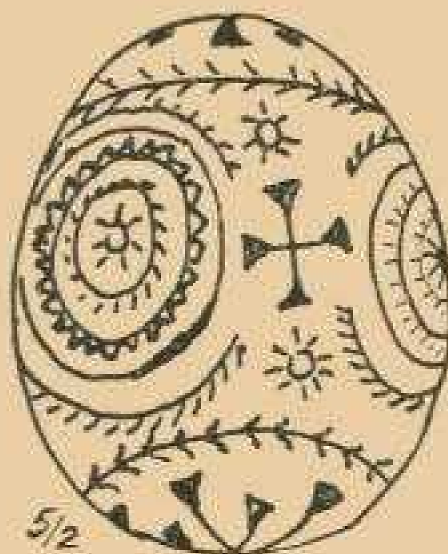

1/1
Цінева п. Долина
1/2
Лужок гор. п. Ст. Самбір
1/3
Ванькова п. Ліско
2/1
Тернавка п. Сколе
2/2
Чержава п. Самбір.
2/3
пов. Турка
3/1
пов. Ліско.
3/2
пов. Турка.
3/3
пов. Ст. Самбір
4/1
Надіїв п. Долина.
4/2
Потік Вел. п. Турка.
4/3
Середниця п. Ліско

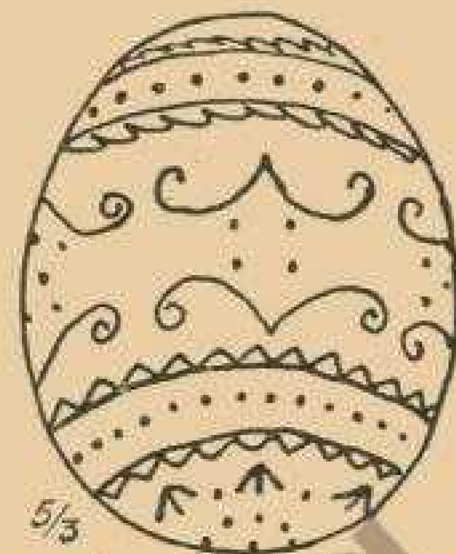
ТАБЛ. 2.

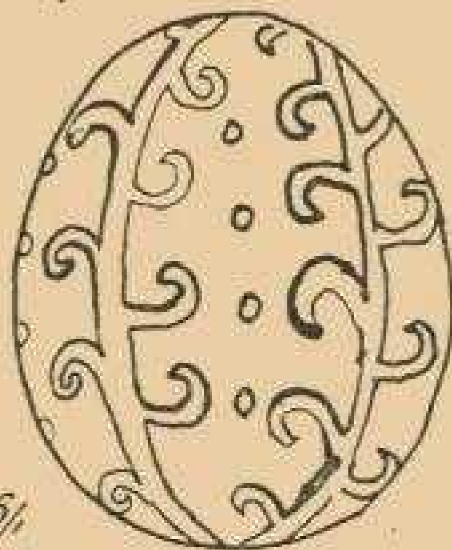
Вецьова пов. Турка.

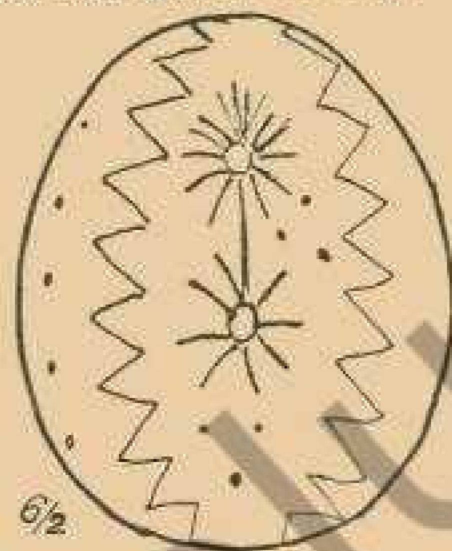
Кобло Ст. пов. Ст. Самбір.

Топільниця пов. Турка.

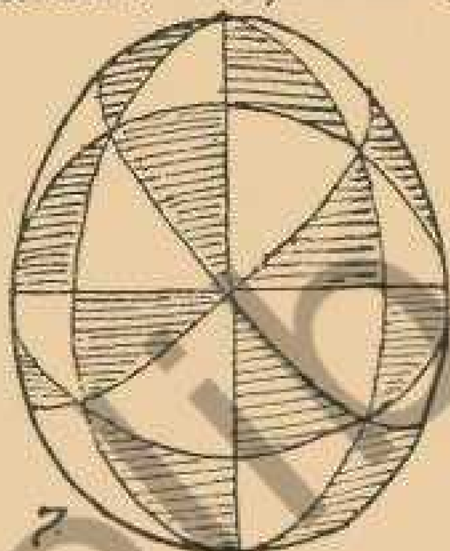
Рихтичі пов. Дрогобич.

Блажів пов. Самбір.

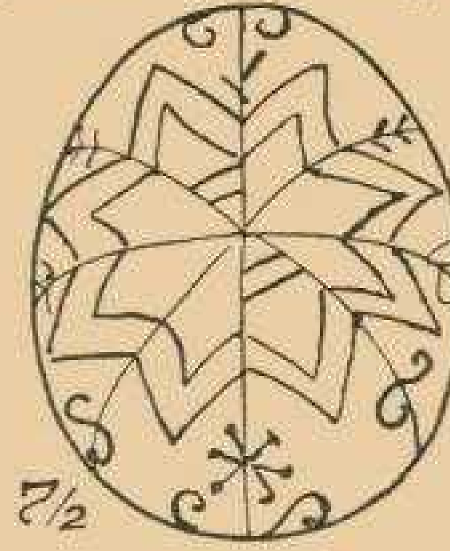
Бусовисько пов. Турка.

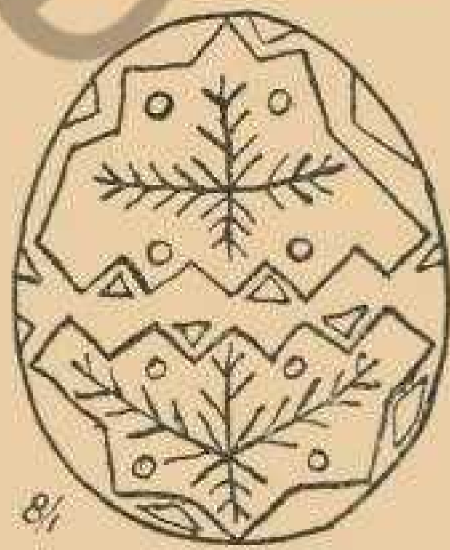
Тисова пов. Долина.

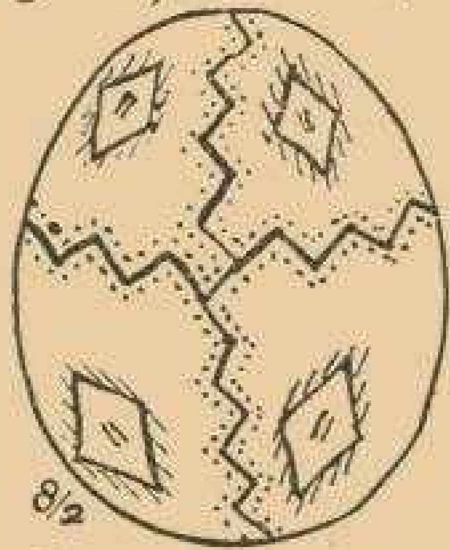
Середниця пов. Лісько.

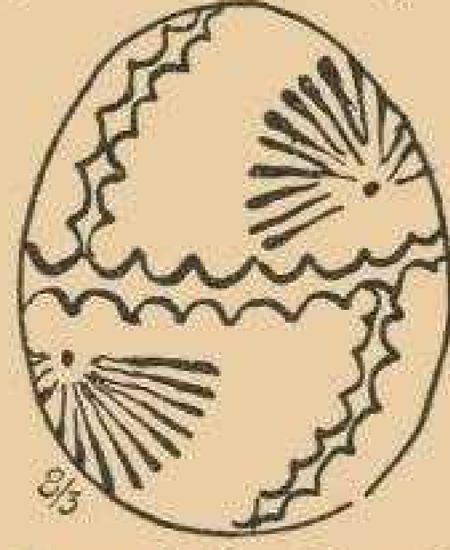
Долобів пов. Самбір.

Красне пов. Турка.

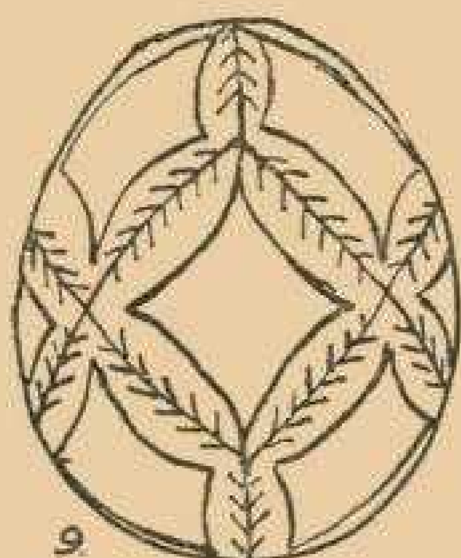
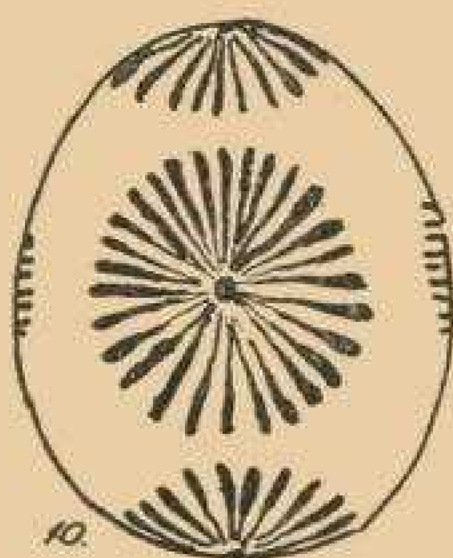
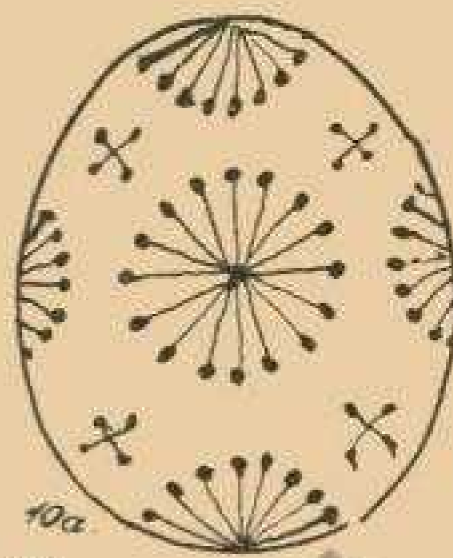

Тисовиця пов. Долина.

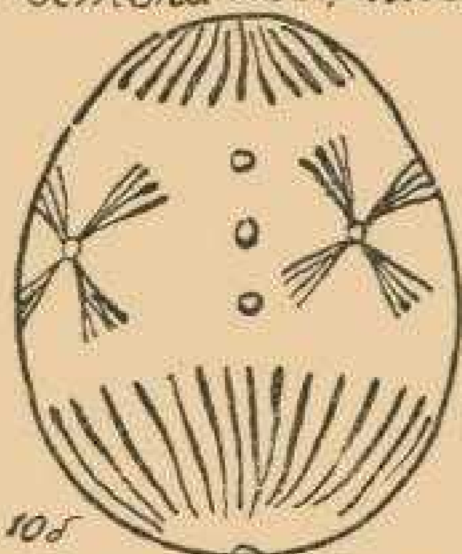
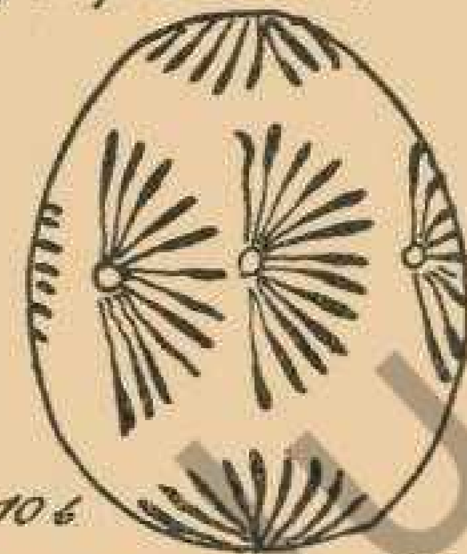
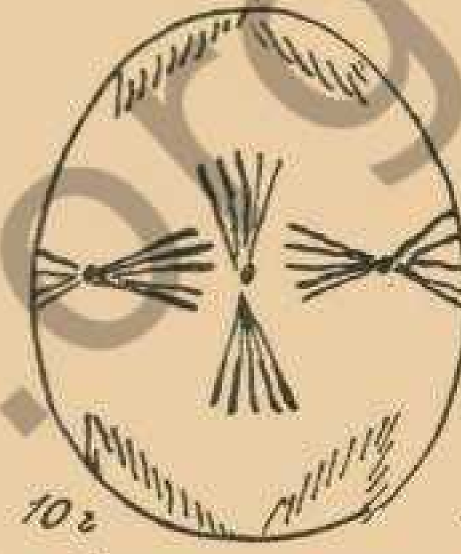

Воля Кобля пов. Самбір.

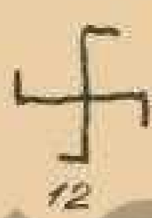
ТАБЛ. 3.

9. Ростоки пов. Долина. 10. Стрілбичі пов. Самбір. 10а. Потік В. п. Турка.

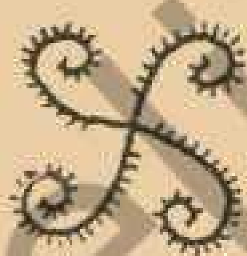
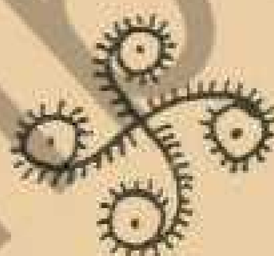
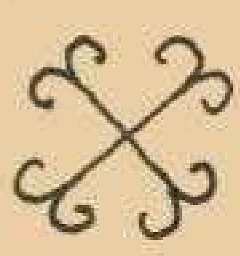
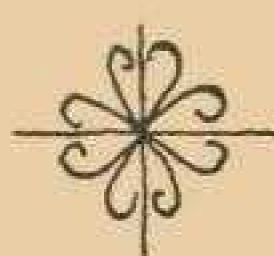
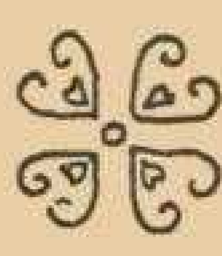
10б. Турє пов. Турка. 10в. Кусовецко пов. Турка. 10г. Сілець пов. Самбір

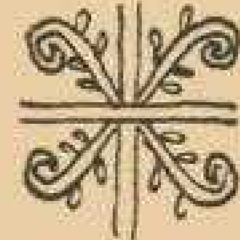
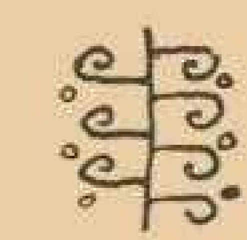
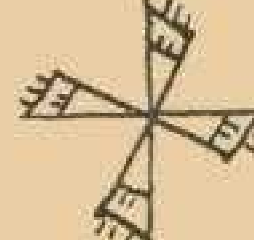
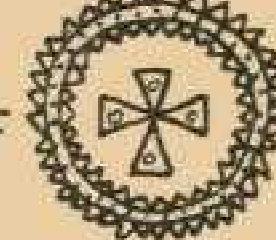

11 12 13 14 15 16 17

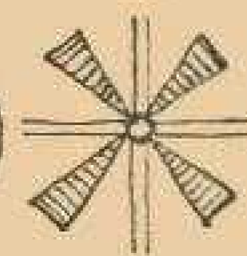
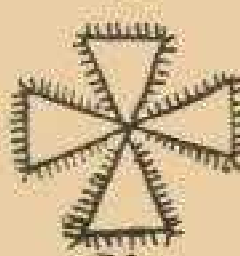
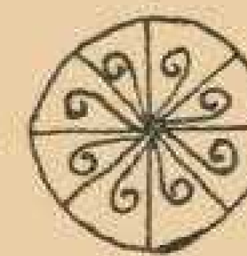

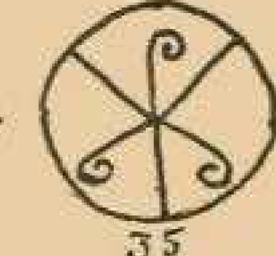

18 19 20 21 22 23

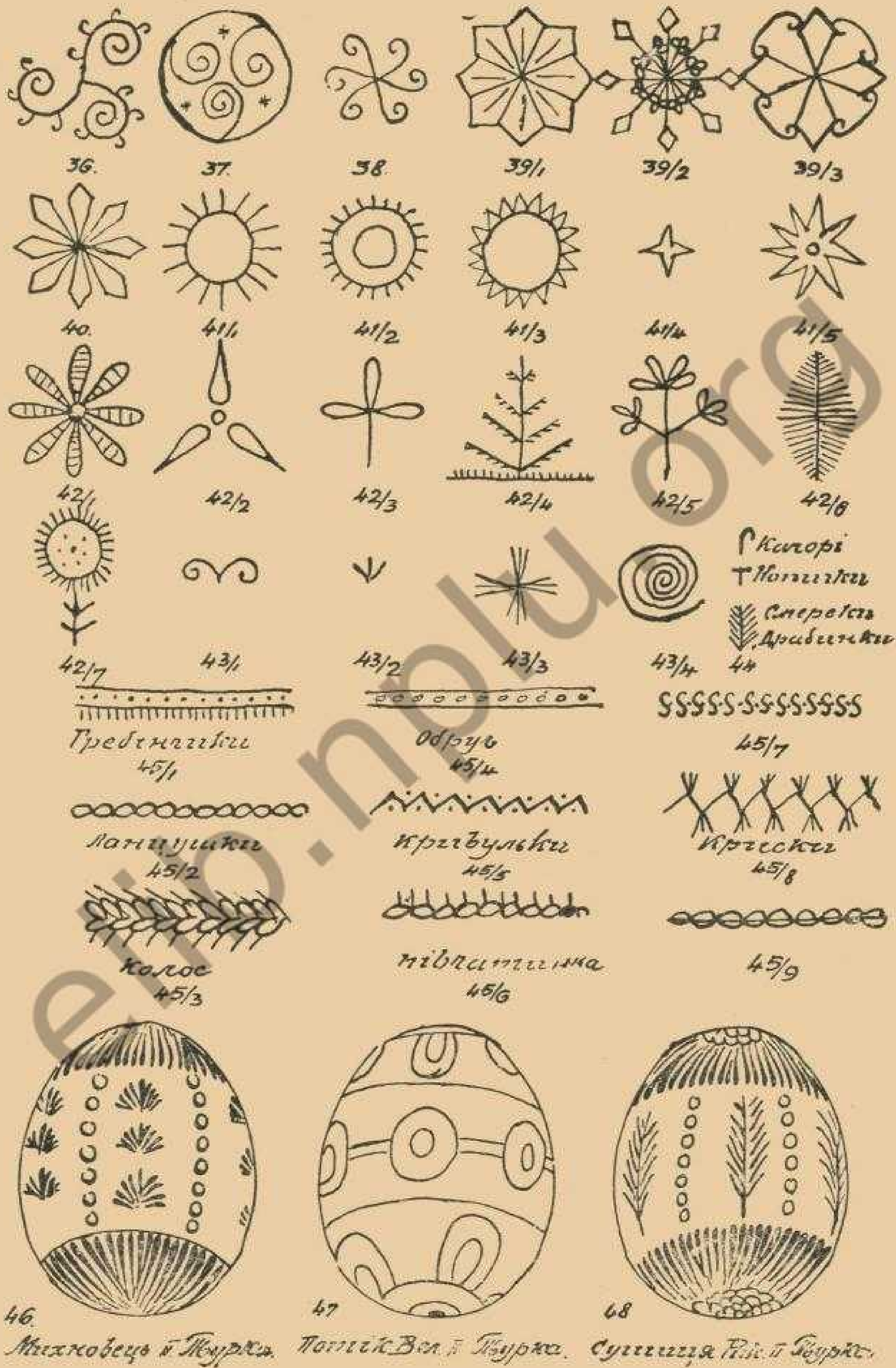
24 25 26 27 28 29

30 31 32 33 34 35

ТАБЛ. 4.

36.
37.
38.
39/1
39/2
39/3
40.
41/1
41/2
41/3
41/4
41/5
42/1
42/2
42/3
42/4
42/5
42/6
42/7
43/1
43/2
43/3
43/4
Кичорі
Мотички
Смереки
Драбинки
44
Гребінчики
45/1
Обручь
45/4
45/7
Ланцушки
45/2
Кривульки
45/5
Криски
45/8
Колос
45/3
45/6
45/9
46.
47
68
Михновець п. Турка.
Потік Вел. п. Турка.

ТАБЛ. 5.

49
Потік Вел. п. Турка
50
Якубів п. Долина
51
Лищовате п. Лісько
52
Ясениця Сл. Дрогобич
53
Нанова п. Турка
54
Волошинова п. Турка
55
Волошинова п. Турка
56
Майнич п. Самбір
57
Добровляни п. Дрогобич
58
Спас пов. Турка
59
Вільхівка п. Долина
60
Плоске п. Турка

Бо́втати. Яв. Рушати плин; скакати у воді.

Бо́втитися. Пав. „Кури бо́втятся“ — ліняться

Бо́вхати. Яв. Охр. „Огень бовхат при пожарі, особливо, коли вітер дує“.

Бог тя ска́ре! К. Ор.

Богати́р—сумати́р. Ц. „Гроші сушив по плахтах, а днись ні печі, ні лавиці. Такий він тепер богати́р—сумати́р“.

Бог земний. Охр. Ворожбит. Ґ. Боги. Знахори, ворожки.

Бо́гми (свідок). К. Ор. Біґме. Дц. Лб. Богме.

Бода́й ти осини́ще!

Бода́й ти осина́!

Бода́й ти ся кінці не зійшли до купи! К. Ор.

Богоділати. Ґ. Благати, дуже прохати кого.

Бо́гойко, сьвати́вбися! „Та нас, Бо́гойко сьвати́вбися, д со́бі прихи́лят“.

Бо́гойко. К. Ор. Боженьку.

Богомільний. Ц. Побожний.

Бода́й, яго́мосць, щ'а́сли́ви били! — відозвався до мене Михайло Мо́щич, прозваний Ч'ура, дивуючись, що роблю записи. Інший побажав мені: „До́ля би їх по́била! Няй вам Бог даст віка́! А́ли яго́мосць до́бре зна́ют по ру́ськи!“ Волосатий. 5. X. 1934.

Бода́к, coll. бодаче. Яв.

Бодна́ріка, Кп. Деревяний прилад, що обкружає млиновий камінь, аби не висипалася мука.

Бодня+ Жк. Судина на овече молоко носити на плечах. Пас. Бодня+, боденка, бодівча. „Ділетка, ділетчина, ділетятко, барилка“.

Бо́же повеління. Пав. „На Бо́же повеління робится весіля“. Божа воля.

Боже́катися. Гн. Кричати: Боже, Боже; призивати Бога на поміч. Ґ. Божи́кати.

Божий дар. Дц. Лб. Св. Причастя.

Божи́на. Пав. „Задавака, нетикайло“.

Божи́тися. Гн. Присягати (при вінчанні); бо́жена жона́ — присягла, правна жона.

Божи́ця, - ці Богиня.

Бо́іще, а, plur. ща. К. Ор. Тік у стодолі.

Бо́ище. Яв. Місце в стодолі до молочення, тік.

Бойє+! Ц. Ой так! „Я забула тото взяти“. Відповідь на запит, що в ньому догадливо стверджується забуття.

Бо́йкнути. Беньова. „Як тя бойкну, то ти ся матири́нська ци́цька відо́бє“.

Бойще́ч'ко, ка. Малий тік. Dreschtenne.

Бо́клаг+. Охр. „Porcja?“ Барилка.

Бокла́щ'а, ати. Барилча.

Боковати+. Охр. „Він мене бокує“. Bojkotować. Обминати.

Бокшій+. Г. Бочули́стий віл з білою латкою, пятном на

череві.

Бо́лізний, боле́зний+. Охр. Ниж. палець, що болить. Яв. Boleśny. „Він болізний“. „Болит“ — хорує.

Болотенник, болотник. Охр. Яв. Щучник, що бродить по болоті.

Болотнє. Ст. К. Велике болото.

Болотю, по болотю. К. Ор. По болоті.

Болташ. Кересмеж. І. Чмола.? Не ваша я, вівчарики, не ваша, не ваша.

Та я собі полюбила в Сиготі болташа,

А в Рахові пана, а в Ясеню леґіника, даночки дана.

Болячка підступила. Появився біль у тілі.

Болячни́ця, ці. Гв. Біль, хороба. Вживається при заклинанні та при заговорюванні. „Болячни́це—сестри́це, іди́ ж ти на свойи́ місце, обі́с ни болі́ла від дне́шного дне до су́дного!“

Бо́нґош. Наріст, ґуля на дереві.

Бордюг. Ґ. Більша шкіряна торба, перевішена через плечі, на харчеві припаси в дальшу пішу дорогу. Коловяна торба. Пр.

Борзі+. Comp. від борзо, скоріше. Охр. На борзі вскорі; чим борзі́й — чим швидше.

Бор+. Ґ. Збіжжя; рід проса.

Борзи́йко. Швидко.

Бо́рзо. Швидко, скоро.

Борзьопулько. Ґ. Дуже скоренько.

Бори́ць, борови́ць. Яв. „Полудневий“ вітер, прозваний також „великий“. В Стрийщині „бори́ць“ — північний вітер. Охр. Бориць, боровець — великий, полудневий вітер.

Бори́щ’адь. Пав. Місцевина.

Бо́рло. Пав. Багно.

Борозди́тися. Ґ. Сваритися, сперечатися, колотитися. Бороздйти. Ст. К. Перепинювати.

Бороло́, ла́. Скала.

Боро́нь Боже! Пав. Борони Боже! Ніколи в світі!

Борсука́ня. Свен. Ворожка від марги, скотят. Пав. Босурка́ня, бусурка́ня+, борсюка́ня. Є повіря, що вночі перед „Ї́р’ом“ ходять чарівниці й відбирають коровам молоко. „Така бусурка́ня привяже мотуз до кро́лї (крокви) і з мотуза надо́єт молока́“. Збирають зілля й ін.

Борт; бо́рти. Дерева, що на них спочивають кінці повали.

Бо́ртниця. Ц. Горішня підвалина стриху в млині. На бортниці покладена підлога.

Борть+, plur. та́. Пав. Ґзимс, заруб у деревяних будинках.

Борщ підби́ти. Заправити борщ. „Борщу́м навари́ла, борщо́м підби́ла, пано́к би го їв, псо́вим да́ла, а пес ни хотів“.

Бости. Яв. „Віл боде“.

Бо́тея. Ґ. Велика фляшка, бутля.

Бо́ти. К. Ор. Бути, бо́ду; бо́деш; бо́де; бодеме́; бодете́; бо́дут. К. Ор.

Ботю̆к+. Зрубана, обкорена смерека, ялиця. Ґ. Клец; більший клец дерева; пень стятого дерева.

Бóувийка. Пав. Овечка.

Бóчити. Ґ. Боротися (про худобу), лютитися, збіратися колоти одно одного.

Бочи̂тися+. Пав. Дивитися гнівно боком

Бóщ'е, щ'а. Гв. Тік.

Брáлі+. Ц. Копальниці й копальники бульби.

Брáньж'а. Пав. Громада парубків, збиточників, непевних осіб.

Братáнич+. Ц. Братній син.

Брáти гри̂би. Беньова. Збирати гриби.

Братцю, возьми ня до себе. Макс. Іван Лопушанський — Лопушанка Хомина. 31/3. 32.

Брáтцю, тáтцю, тíтцю, пáнцю — широко розповсюднене на Бойківщині.

Брач'. Охр. Nehmer, Hinnehmer.

Брезовец. Ґ. Дикий розмарин, сильного запаху; служить проти молів; росте в лісах і квите на весні.

Брѐмя. Сяніцьке. Веремя (погане).

Брести̂; бреду̂. Яв. Bredzić. „Набреló го“ — завжди говорить про одно.

Бри̂ва. Гв. Брови. Пав. Брйва; sing. óберво.

Бривéрії. Заколоти.

Бри̂дняво. Ґ. Непогідно, болотнисто, слітно.

Бридь+. Охр. „То си бридь дівка!“ Brzydki. Яв.-Гн. Брить. Бридота.

Бри̊жі+, бри̊жкй. Пав. Морщини на одежі, на рукавах.

Бри̂знути+. Ц. Розлятися, зщезнути. Михновець: Бризь — упало (яйце).

Бри̊ка+, бри̊чка. Пав. Повіз; фіякер. Гн. Брéка. Брика, віз.

Бри̂катися+. Пав. Гратися, скакати, тішитися.

Брильовати. Охр. Ein ausschweissendes Leben führen. Брилювати̂. Ст. К.

Бриндак. Дц. Лб. Чміль.

Бриндзилїя. Пав. Краска крашити яйці, крашанки, писанки.

Бри̂ндзю прикітити. Ґ. Одержати відмову — „коша“ — від дівчини.

Бристи̂. Іти черев воду. Охр. Брести — 1. іти водою; 2. bredzić, gadać.

Бри̂твити. Голити. Гн. Бри̂твати.

Бритни̂ця. Волосатий. М. Мóщич. „Жолобни̂ця“, що нею спливає „муст“ (худóбячі відходи) у стайні. 4. Х. 1934.

Бритов. Міхн. Бритва.

Броѐти броварии̂+. Пав. Підводити бійку, битися, нападувати.

Брост. Гн. Молоді галузки. Ґ. Брость. Пупляки, базьки на березі. Охр. Брость, ден. бросте́.

Бротяни̂ця. Мотузяна кантара. Ст. К. Обротѐнка, ки.

Брундáк. Бурчимуха. Caliphora

vomitoria, die Schmeissfliege, der Brummer. Міхн. Хрущ.

Брус+. Ц. Камінь до заправи коси.

Брязнути. Ґ. Вдарити.

Брящ'. Плитке місце на річці, де „брящ'йт" (бренить) вода по каміннях.

Бу́ба+, бубочка. Пав. Дитячий вираз — рана, біль.

Бубачка+. Ґ. Болячка, ґуля, прищ на верху.

Бувати. Гн. Мешкати, жити.

Бугай. Ґ. Рід горошковатої трави в лузі з червоним квітом.

Буґиле́за, зи. Ґоґозник. Vaccinium vitis idaca, die Reisselbeere.

Будз+. Ц. Плесканка овечого сира.

Будзове́з. Ґ. Платок, що в нього завязують будз, щоб стікала вода.

Буди́нок, нку. Волосатий. М. Мо́щич. Ціле забудовання. 4. X. 1934.

Буди́нці. „У буди́нці тре́ба ґаздувати".

Будівля. Будова. „Я без часу посивів — га́дка за га́дков, будівля за будівльов: два ра́зим погорів у штирьо́х рока́х". Желех. Будівля.

Буду позира́ти. Волоса́тий. М. Мо́щич. Дам зувагу. 3. X. 1934.

Будь-будь. Ведися, веди. „Будь-будь, перебило тото́ ани́ж до Спа́са".

Будь-який. Який-будь.

Бурдиґа́рня+. Пав. Пуста, дрантива хата.

Бу́жн'а. Гн. Божниця.

Бу́карт. Яв. Bękart. Міхн. Лата при стрісі.

Букш. Залізний обруч за пого́ничем у млиновім камені, щоб трясло погоничем. Желех. Räderbüchse; Stossring am Wagenrade.

Бульба. Макс. Бульба. Старий Самбір.

Бульби. Ґ. Бульба. Дц. Лб. Бульбани+. Кромплі+. Дзв. Гор. Бу́ля; бу́лї. Волосатий: Гарбузи, бузів. Михновець: Бу́лі кра́яти, скре́бтати — обірати з лупини.

Бульбянка. Охр. Яв. Бульбянка. Поле, де була бульба. Волосатий: Гарбузянка. „В гарбузянці". М. Мо́щич.

Буляник, ка. Печений пиріг з бульби.

Бумба́р'. Пав. Хрущ, жук. Міхн. Бомбарі. Бренячий жук.

Бунда+. Ґ. Кожух без рукавів. Пав. Бу́нда. Оберок.

Бундина, ни. Ц. Кожушок без рукавів, а з рукавами: кипта́р.

Бундз+. Ґ. Кругло збитий сир, що з нього роблять бриндзю,

Бурачи́нє+. Охр. Листя й буракове бадилля. Пр. Бурачи́нка, ки.

Бурделйти. Пав. Безпокоїти, бурити.

Бурк. Гн. Нім. Burg; замок. Дзв. Гор. Бу́рок, рку. Гн. Палата.

Бу́ркало. Ґ. Місце на річці, де пливе вода з шумом і скоро.

Бўрмус. Пав. Оберок.

Бурнигати. Ступниця. Шмятье бурнигати. Шмаття перевертати в скрині.

Бўрса, си. Гв. Бійка. „Сч'иний̂лася гучна́ бўрса, стіни тримтіли, кўч'ирі літа́ли“.

Бурчі́ти. Яв. Охр. „Віл, медвідь бурчит“. Дзв. Гор. „Молоко́ бурч'йт“ — при доєнні. Пав. Бурч'а́ти. Вдавати сильного, богатого. Задава́тися.

Буряннй̂к. Ґ. Молодий ведмідь.

Бусекй̂р. Ґ. Рід трави з грубим билом і довгими, вузькими листками, що росте на зрубах.

Бусо́вище, Бусо́виска, а не Бусо́виско. Прикметник: Бўсівський війт, бўсівський ліс, а не бусо́вицький. Макс. Ялось би тут згадати про „бусове время“ зо Слова о полку Ігоря.

Бута́, ти. Ст. К. Сваволя. Жк. З. Роскіш. „Не зробив того з бути, тільки з біди“. Бутний кінь.

Бу, та ци яла? Дц. Лб. Коли кажуть гарній дівчині, або жінці, що вона гарна, то вона сумнівається й соромно відповідає протяжним голосом: Бу, та ци яла?

Бутер. Охр. Потріть.

Буте́я. Ґ. Велике стадо овець.

Бўти на дни. Ц. Бути на чужій роботі.

Бутин. Ґ. Зруб у лісі.

Бутй̂тися. Яв. Дико бавитися (про дітей).

Буті́ти. Ґ. Сердитися. Диви бо́чити.

Буто́рити, пробуто́рити. Пав. Будити, пробудити.

Бўхи. Гор. Маншети при сорочці. „Абисте ми пришили бўхи до тої сорочки“.

Бухті́ти. Пав. Скоро рости. „Ліс, трава, земля бухтй̂т“ під деякими ростинами, або коли перемерзне в зимі.

Бўчковять. Пав. Місцевина.

Буч'а́. Бучина.

Буча́га. Ц. Бучок, патик.

Бучалисті во́ли. Перед і зад чорний або червоний, цеглястий, середина біла.

Бушті́лі. Півколені, луковаті, деревяні прилади; на них мурують стелю пивниці.

Бўях. Бл. Дрогобич. „Цибуля вибіжить у буях“. Вн. Цибах. Ст. К. Цибухй̂.

Бют лопаткй̂. Волосатий. М. Мо́щич. Забава при мерці. Докладний опис подаю при забаві: Шйют шйпку.

Ва́ворити. Ґ. Щебетати, цвірінкати (птахи).

Вавцїр'. Нероба. Желех. N. e. alten Katers.

Ваѓа. Ґ. Голова в дзвоні.

Ваговиця. Ґ. Вага важити бундзи. Є це подовгастий патик; до нього привязана з одного боку посудина з водою й молоком, а з одного прикріплений бундз.

Ваго́м — звільна, повагом, полегки.

Ва́да+. Пав. Хиба. Вадити+. Шкодити.

Вада́ска. Лови. Вада́с. Ловець. Вада́сити. Вести лови. К. Ор. Вада́с, са́. Скритий ловець (раубшіц). Вадасува́ти; вадасўю, єш. є. Скрито полювати.

Важки. Ґ. Орчики при возі.

Важний. Охр. Тяжкий, пр. „важне желізо“.

Вакелея. Пас. Губка на буці. Ваке́лія. Вх. Ваґулея. Дц. Лб.

Валашо́йник+. Пав. Валах.

Вали̂ сіна. Покоси сіна. Вали̂ розбива́ти. Розмітувати, розтрясати покоси. Ст. К. Переко́си. К. Ор. Ва́у.

Вали̂ло, що са ва́лят — ступа (Ст. К.), що витискає сукно. Волосатий. 5. X. 1934. М. Мощич.

Валї̆в. Жоліб до поєння худоби, давання свиням їсти. Желех. Ва́лїв. Пав. Валї̆в, вало́ви̂. Прилад до підношування будинків; коритце для свиней К. Ор. Валі̂в, о́ва, plur. вало́ви. Жолобок для безрог. Тухолька. Вало́вець, івця, plur. валівці.

Валівни̂ця, ці. Ц. Вал утискати дорогу.

Валї̆вч'а. Судина, що в ній лежить митка й глина мастити піч.

Ва́ло. Охр. Бувало, пр. „Они ва́ло всі так жинують“. Яв.

Вало́к, лка́. Ц. Обтесане деревце, що в нього вкладають зубці (зубок) грабель.

Вало́чний — до річи, стійний, вальорний. „Він ни вало́чний сьвідок“. „Ни вало́чний ко́нтракт, бо ништа́мпльований“. Желех. Gewandt.

Ва́льниця, ці. Деревяний прилад: на ньому стоїть млиновий підчопок.

Валя̆ти+. Валя̆ю, єш, є. К. Ор. Обтрясати, оббивати яблока.

Вандрўшити — мандрувати.

Ванке́р. Гор. Друга менша хата. „Иди, принеси миску з ванкера́“. Макс.*) Ванки̂р. „З того ванкира́ попри одвіря на дрір“. Стефан Карваш — Стрільби̂чі. 1/2. 32 р.

Ва́нтроби̂. Пав. Внутренності.

Вантюх, ха́ — внутренності.

Вар. Ґ. Юшка з виварених сушених овочів.

Ва́ра!+ Пав. Позір! Осторожно! Ст. К. Ва́ра від мене! Геть від мене! Бережись мене! Не мішайся в не своє діло!

Ва́рити (предварити). Яв. Охр. У глибоких горах. 1) „Я вас не ва́рю, щобисте ми давали молока“, каже слуга до ґаздині. Мовити наперед, упереджати, предварити. 2) „Няй Бог варит!“ Хай стереже від огню, від злодія!

Ва́рити на ко́го зле. К. Ор. Бажати кому злого. „Я не ва-

---

*) Др. Іван Максимчук, адвокат у Старім Самборі. Тов. Бойківщина передала мені гарні його матеріяли п. з. „Приповідки, слова і т. д. зібрані в Ст. Самбірськім повіті“.

ру на тебе зле“.

Варйха+, варишка+. Пав. Хохля.

Ва́ркати. Пав. Прохати. „Діти варкают коло матере“. „Кіт варчит“.

Ва́рта (adj.) К. Ор. Годен, пр. він не ва́рта піднести. Я ва́рта гнати коні — їхати кіньми. Я ва́рта заплатйти, коль зіпсўю. Можу, в силі.

Варта́чка, ки. К. Ор. Вартівня.

Ва́рувати. „Обй Біг ва́рував усіх людойків і нас!“. Пав. Варува́тися+. Стерегтися. Заварувати. „Няй Бог заварує людську худобу й вашу!“ Пас. Варуй! Утікай!

Варўнки. Обезпека, поруччя при дорогах і на мостах.

Варцаб. Міхн. Віконниця (підстава у вікні). Ст. К. Варца́би. Пав. Варца́б, варца́бй. Футрини у вікон. К. Ор. Ва́рцаба+. Оправа вікна. На ва́рцабі. На вікні.

Ва́р'я. Пав. Вариво. Мўдра Мар'я, як в печй ва́р'я, але вдуріє і Марйся, як в печй не варится.

Ватага. Бл. Багато. „Ватага кіста“ (тіста). Ст. К. Ва́тага, ги. Великий тягар.

Ва́таг. Що робить „сир“ (бриндзю) і видає власникам овець. Гн. Ватага́. Желех. Ватаг, Oberhirt, Senne; Räuberhäuptling. Ґ. Вата́г. Начальник пастухів від овець.

Ватра+. Ґ. Огонь. Яв. Ва́тра. 1. Місце, де горить огонь. Пав. 2. Огонь.

Ватра́ль. Макс. Деревяний, широкий кішак, що загортають ним огонь у печі. „Взяла ватралє і хтіла єго ватрально́м бити“. ЯнТерлецький — Росохи. 17. V. 32 р.

Яв. Ватра́лька+. Прилад, що ним „завивают“ ватру в печі; її місце в „кочернику“. Пав. Загортачка попелу в печі.

Ватра́нь, ватранька. Охр. Ватра.

Ватрйк. Ґ. Вуглик.

Ва́трище. Ґ. Місце в полі, де палилась ватра. Пр. Огнйчник.

Введе́ня. Волосатий. Вхід у храм. Пр. Діви Марії. „На Введе́ня мают сіль присйпувану. У тот динь як си поворо́жат, бўде му помага́ти цілйй рік“.

Вворозї. Ґ. Разом, у купі, спільними силами.

Вгід, навгід. Пав. Догода.

Вголосйтися. Пав. Відозватися, обізватися.

Вго́ни. К. Ор. Межа на полі.

Вда́рило на три се́ла. Пішла швидко звістка.

Вда́тися во́знаки. Затямити; докучити.

В долі. Дц. Лб. В долині.

Вдоро́житися. Ст. К. Вмучитися ходом, їздою. Охр. „Корова вдорожилася з толоки домів“ — „пішла дорогою з толоки домів“.

Ве́зти в млин. Везти до млина. „Ци в млин ве́зете?“ — Насміх хлопців з гончарів.

Ве́келі. Ц. Поперечна підвальниця (вісь).

Ве́лико Наг. Огромний. „А то ве́лико щупаки".

Веліти +. Яв. Наказувати. К. Ор. Велі́ти; веля́т, велі́ли.

Ве́льґаново. Пав. Місцевина.

Ве́ндрика ви́ти. Пав. „Діти вендрика вют" — бавляться, бігають, ловлять одно одного.

Веприна́. Охр. Аґрест, вепринник. Ст. К. Веприни. К. Ор. Ва́прини (Сколє), віприни (Турка).

Ве́рблик +. Пав. Кільце коло орчика. К. Ор. Ве́рблики, plur. Кільця при орчиках зачіплювати посторонки.

Вередовати. Охр. Примхувати. Grymasić. Вереділь. Примхуватець. Grymaśnik.

Ве́ремя. Ґ. Дощ, непогода, слота.

Ве́реск +. Яв. Wrzask. Ст. К. Раптовий крик, плач. Верескливий +. Яв. Wrzaskliwy.

Вересни́й. Пав. Говірливий, веселий.

Верете́нниця +. Г. Їдовита гадина.

Вере́чи +. Я ве́р.—речж. Верзь! верзьте! imper. ве́рже - 3 ос. fut. К. Ор. Кинути. Пав. Вере́чи, ве́ргнути. Макс. „Я верг камінем". Василь Клецко, с. Миколая, рільник - Топільниця.

Верія +. Пав. Запора для замку в дверях.

Верлик. Охр. Ланцюх від худоби має два зерлики.

Верни́ня розкидане. розметане. Макс. Пліт, тзв. вориння. „Розмета́в першу верни́ну" - початкову часть тзв. возиння (розкинув). Василь Дилин — Пшанець. 23/4. 32 р.

Ве́рстник. Ґ. Ровесник. К. Ор. Ве́рсник, ка; версниця, ці.

Верте́п +. Пав. Яруга, заросла лісом.

Вертени́ти. Крутити, рощибати. „Біда́ мнов вертени́т і не кінце́ то́му". Яв. Вертеніти. 1) „На дворі вертенит" - сніг або дощ з бурею. 2) Робити заколот. Zamieszanie. Пав. Вертени́ти. Безпокоїти, набивати, терти. „Буря в лісі вертенит".

Верткий. Охр. Непосидющий.

Вертипята. Охр.?

Вертлю́г, га. К. Ор. Коливорот (вертіти й теліга).

Верх, або вверху. Охр. „Моє поле лежить вверх ріки" — oberhalb des Flusses.

Верхи́. Ґ. Поле на горах і горбах.

Верхови́й ґрунт. Макс. Ґ. положений на горах. Михайло Яворський-Бусовище. 4. II. 32. „Там в тій бочці, був звиклий простий, верховий овес, а овес білий—канарок був у скрині". Ян Терлецький-Росохи. 17. V. 32 р.

Ве́рхнина. Ґ. Сметана. Ст. К. Верхнина́. Желех. Верхни́на. Oberes, Rahm. Пас. Верхнина; поверхнина.

Верхнинка́. Ст. К. Сметанка.

Верховатий; верховате. Охр. Ст. К. Вживають при мірах. „Верхо́ватий ґарнець“. „Верхо́вате горне̑ со́ли.

Вершени̑ти над ким. Яв. „Жінка вершенит над чоловіком“ (верховодити).

Верши̑ти. Бл. Верховодити, верх мати. „Жінка над чоловіком вершит“.

Ве́ршка. Ґ. Прилад з пруття наставлювати на рибу. Ступниця. Вершки.

Ве́ршок - Гу̑дів Ве́ршок. Волосатий. Місцевина (поле). М. Мо́щич. 4. X. 1934.

Весела́, лй. К. Ор. Веселка, веселиця, дуга́. Вх. Весела, ої.

Веселівка. Ц. Дуга, веселка. Пав. Весели̑ця+, весели̑чка+. Дуга́ на небі. „Не ґварится дуга, бо бй серце дуго́в ста́ло“.

Весі́й. Ц. Їдовитий смертник. Sicuta virosa, der Giftwüterich.

Веснівка. Ґ. Дуга.

Ве́сти си зширо́ка. Мати забаганки, жити понад стан. „Сирота веде си зширо́ка“.

Вести̑ся. Тягнутися. „Веди̑ то ся, веди̑, аж до сами̑х Ників“.

Ветриняр. Дц. Лб. Ветеринар.

Вече́ря+, вече́ряти̑+. Охр.

Вечір+. Охр. Вечер.

Вечірки+. Яв. Вечерниці. К. Ор. На вечірки. Вечерами (ходити). Макс. „На вечі́рках сходяться хлопці й дівчата́ і прядут куделі“. Когут Кася Пшанець. 1/6. 32 р.

Ве̑зе (вьезье́). Ґ. Верхня часть саней.

Вжи̑вне поле. Макс. Білич Гор. Поле, що вживають, ор̑ють його.

Взадусть. Бл. Вн. Назад. Назадгусь.

Взя̑тися. К. Ор. Піднятися, пр. трава.

Взяток. Яв. Охр. Придане, віно. Wziątek. „Добрий взяток взяв за жонов“.

Ви̑бачити кому. Охр. Urazy darować. Imp. вибач, вибачте, вибачай, вибачайте! Вибачати.

Ви̑баг. Яв. Pomysł. Вибагну̑ти. Wymyślec. Вибагли̑вий.

Ви̑бесажитися. Ґ. Вивернутися з воза і з трудом вилізти на нього.

Вибірка, ки. Асентерунок, бранка.

Вибла́нье. Ґ. Вориння в плоті.

Ви̑брати я̑рок. Волосатий. М. Мо́щич. 4. X. 1934. Викопати рів, фосу.

Ви̑бруди. Занечищення.

Ви̑вважати. Угадати, зміркувати, пізнати.

Ви̑вертня. Ц. Розрухи, переворот.

Ви̑верт. Вивернене з корінням дерево. Ґ. Виверть. Земля зпід виверненого вітром дерева. Пав. Ви̑верт. Звалище в лісі. К. Ор. Во́верть. Вітролом.

Вивести в люде. Охр. 1) Дати освіту. 2) Вигодувати.

Ви̑вертняк. Ц. Виверт. Семирівка ad Яворів. Ви̑верненка.

Вйвіди. Охр. Zwiady. Вислати кого на вйвіди. Піти на вйвіди.

Вйвірити. Ґ. Визнати, трібувати, вивідатися.

Вивіз. Ґ. Дорога, що веде в гору.

Вйвки. Пав. Місцевина.

Вйвладати. Дати собі раду. „З дітваком годі вйвладати".

Вйвороч'ати+. Пав. „Говорити напротів, відказувати". Навйворот. Навідворот.

Вйгадати. Пав. Видумати. „Біда невйгадана".

Вйгаїти. К. Ор. Випорожнити, вибрати з чого, опрятати, пр. мішок, стодолу й тп.

Вигідя+. Яв. Wygoda.

Виглядате на пятьдисять. Дужісте ще. Волосатий Федір Ленько. 3. X. 1934. Офіціяльна назва: Волосате.

Вйгодитися. Трапитися. „Так ся вйгодило на нім".

Вйгодованець+. Ц. Хованець.

Вйдатися+. Пав. Вихилитися, висунутися.

Видаток. Охр. „З рота малий видаток, йно полумацьок з копи!"

Видйли. Мабуть, відай. Ґ. Відав Пав. Видйш так. Здається так.

Видійник. Ц. Молочар.

Видіти, видати, видит ми ся. Охр. Es scheint. Zdaje się.

Видіти посту, голоду, біди. Охр. „Мої небожата мізерні, бо посту видят".

Вйдрити, завйдрити. Пав. Піддирати, підносити.

Видрішнити. Ц. Струпішіти.

Видуркувати. Вистукувати.

Вйжадітися — не мати чогось довший час.

Вижидж'ати. Пав. Зачекати.

Вйжен. Пав. Жнива.

Вйжинів. Пав. Місцевина.

Вйжний конйць — горішний конець (села).

Вйзвілок. Бл. Визволення від майстра.

Вйзвіритися на кого+. Охр. Остро й гнівно подивитися. К. Ор. Кричати (як звір).

Вйзнак — вказівка.

Вйзнати кого. Охр. Пізнати звершено чиї прикмети.

Вйзнатися—вирозумітися, зорієнтуватися.

Вйзубити+. Яв. Ниж. топір. Wyszczerbić.

Вййдеме зараз з людьмй. Волосатий. М. Мощич. Загальний вислів для цих, що мають нести процесію (хоругви) до мерця.

Вййняти+. К. Ор. Виняти, видістати.

Вйкінця. Пав. Гризотник.

Виклад. Охр. Expens. Кошт. Викладати. Expensować. Коштитися.

Виклювати. Ґ. Вислідити, вишукати, відкритй.

Викопититися. Беньова. Зіпсути копито. Бл. Вйкопититися. „Лоша викопитилося.. і тому храмає".

Вйкоріцматися — видістатися, вийти на верх.

Вйкоштитися — поробити видатки.

Вйкотитися — перейти з жидівства на християнство.

Вилаяти. Гор. Випорожнити.

Вйлиці. Яв. Місце, де сходяться ясла. Коли що твердого кусати, тоді „вилиці болят“. Пав. Вйлиця. Щока.

Вилйцїдни, по вилйцїдни - по Великодних Святах.

Виличкй. Пав. Рівці в терлиці. Докладніше при ткацтві, де прийде повна його термінольоґія, а якщо матеріяльний бік буде блогодатний, увійшли-б і рисунки (10)...

Вйліп або бура́к. Макс. „Ростина; росте в команиці і сплітає своїми нитками її стебла так сильно, що вона сохне; має чорні, малесенькі, блищачі зернятка, мов на чорно „полякеровані (політеровані)“. Васько Добрянський Ст. Самбір. 18/5. 32.

Вимантити. Яв. „Обманою придбати щось“.

Вймикати — вирвати (зуби, моркву, бураки).

Вимітувати — викидати, докоряти.

Вимі́туватися — виручатися. „Мус ся вимі́тувати, як мож“.

Вимо́вини; вймовка — умова, зазначування.

Вймолот+. Пр. Молотьба збіжжя.

Вина́р'. „Той що давйт вино“.

Винима́ти рокй, в. з води — виписати з метрики літа, врятувати з води.

Винима́ют із пе́ца ву̂гля. Ву̂гиль ма́є велйку пра́вду, що го кладу̂т на пец на го́ру (при ворожбі на Новий Рік). Волосатий. М. Мо́щич.

Винї̂с — приніс хліба до церкви в означені дні.

Винісна́ коро́ва — дорога корова.

Винї̂сно. Пав. Дорого.

Винос, виносу. Охр. „Духовний має мало виносу“.

Виняр'. Охр. Що має нагляд над виробом вина, горілки.

Винярнй. Охр. Місце, де виробляють вино, горілку.

Випадок. Охр. Що випало. З моста сучець випав.

Виплечити. Охр. „Кінь ногу виплечив“.

Виповістися. Охр. Zdradzić się. „Пяний виповівся“.

Випоминати. Охр. Wyrzucać. Робити докори злегка за невдячність.

Вйпучити. Ц. Проколоти, вичистити, ниж. рибу.

Вйнташити -- вилеліяти, викохати.

Вйрґати. Пав. Фиркати, фіцкати. „Кінь вйрґнув ного́в, але не вда́рив нйкого, бо бйло задале́ко, і не дісяг“.

Вириті́нце. Волосатий. М. Мо́щич. Веретенце при жорнах, але не жорнянко. 4. X. 1934.

Вйрискати. Свен. Найти, роздобути.

Вирік. Охр. Яв. Донька, взявши увесь посаг, дає вирік, тобто зрікається права до вітцівського й материнського ґрунту. Ґрамота, що нею дівка - відданиця зрікається прав.

Вй̂рода. Вй̂рід. Пав. Вй̂рода. „Публично збочений осібняк". Охр. Вй̂рід. „Ніт роду без вироду".

Вй̂жний, а, е. Вй̂жна Тирно́ва. Горішний, а, е. К. Ор. Вй̂жна це́рков. Вй̂жний чертіж. Поле з пеньками, зруб. Волоса́тий. Вй̂шний, а, е.

Вирхня̂к. Волосатий. М. Мо́щич. Верхній камінь у жорнах, а спідний—спо́док. 4. X. 1934.

Вир'ходо́д+. Пав. Голова, зверхник.

Вир'ходо́дити+. Пав. Старшувати.

Вй̂ряд. Пав. Виправа.

Вй̂рядитися+. Пав. Вибратися, виправитися, виряжатися (пр. на відпуст).

Вй̂саркнутися — гостро на когось посваритися, накинутися.

Висіка́чка. Д. Цокотуха, гостроязика. Те́рлиця з двома ме́чиками.

Висіля̂ пра́вити. Волосатий. Олена Ребенча́к, неписьменна, 52 - роки. Весілля вести. 4. X. 1934.

Висо́ко носитися. Макс. „Она́ сі висо́ко носит, она фасує пенцію". Анна Врхоляк — Головецьки. 19/4. 32.

Вй̂спа — остров. „Сй̂рид мо́ря вй̂спа бй̂ла, твирда́ зимля̂". „Диві́тся, яґо́мосць, Міхайлеч'ко ся о́нде втопй̂в, де тота́ вй̂спа на Сяні̂, там го найшлй̂".

Вй̂спенсувати — видати, зужитковати.

Вй̂ступок. Охр. Провина. Wykroczenie. Виступати. Провинятися. Wykraczać.

Вй̂сьвідчити - зложити зізнання, як свідок. „Прийшо́в, вй̂сьвідчив і обернувся".

Вй̂стати — перебути, перейти. „Вй̂стало на тре́тий рік".

Вися̂жний—високо-рівний. „Там смире́ч'а таке́ вися̂жне, що майи по со́рок метрів".

Витирати. Охр. Ким витирають усі кути.

Вй̂тічний. Ґ. Рідкий (виріб рідкого полотна).

Виточна́. Пав. „Середно уживана одіж". „Виточна хустка́". „Виточний чоловік". Ч. середніх літ.

Витира́ч. Волоса́тий. М. Мо́щич. Залізо, що вирівнюють ним косу. 4. X. 1934.

Витребе́ньок. Пав. „Люксус". Ст. К. Витребе́нок. Забаганка, видумок.

Вй̂труть. Викид, міхур на нозі. Желех. Вй̂трут. Пав. Вітруть. Набій; нагніт; чирак на підошві.

Вй̂тязь+. Пав. Герой.

Вй̂фарци. Ст. К. Підскоком. Гор. Скоро.

Вй̂хінте — вихопіть. „То ви-

хіпте раз-два“.

Виховатися. Охр. Ujść przed niebezpieczeństwem. „Виховався перед вовком“. Оминути небезпеку.

Вихóджувати грóші. Ходити за грішми, відбирати позичене. Охр. Правити довг у кого.

Вйціїрити — вищиряти. „Упáв, линó зу̑би вйціїрив“.

Вйцяпати — видоїти.

Вйч'асувати — відправити зі служби.

Вйчиншувати. Ґ. Винайммити.

Вич'йря. Пр. Вечера.

Вичірнйк Пав. Що пробуває на вечерницях.

Вйч'колений. Досвідний; що багато знає.

Вйшкирити. Яв. Нпр. зуби (зо сміху). Небо вйшкирилося. Н. вияснилося. Вх. Небо вивіздилося.

Вишня̑ни. Волосáтий. Мешканці горішньої частини села. „Вишняни з пáсков обхóдят до трьох раз хйжу і пізніше йдут до стáйні“. М. Мóщич. 4. X. 1934.

Вйшолопати — витрясти; випорпати.

Вибльече Ґ. Кругле дерево.

Вйходити. Волосатий. „Ни мóжу вйходити пятьдисять таля̑лів“. Відобрати позичені гроші.

Виякй. Плилад з піпставкоютриніжком; на ньому звивають нитки „на ціїв або клубок“. Пав. Віявка.

Віблий+. Свєн. Стрункий. Пав. Віблйй. Худий, слабий. Ґ. Круглий (патик).

Віблиці. Розрізані, розколені, або цілі кусники дерева до огорожі. Желех. Віблйці. Яв. Віблиця. Вірнина, гладка, пообтісована. Вірнина — це матеріял, виколений з дерева, довгий, необтесаний. Пав. Віблиця. Лата в плоті.

Віблйця. К. Ор. „Натуральна, неотесана лата.“

Вівкати. Вигукувати. „Як ся вівкат, такі голосá йдут“. Ґ. Співати. Яв. Wolfsweise schreien, rufen.

Вівми. З вівми. Волосатий. З волами. Вóли глу̑паютса — в. бавляться.

Вівсяжина, coll. Охр. Овес.

Вівтарна цйр'ков — частина церкови, де стоїть головний вівтар

Вівч'ар, — пастух овець.

Відав+. Ол. Дучимінська. Болехівщина. Мабуть, здається. „Відав, щос гідний ґазда“. Ґ. Кажуть, що так.

Відати. Ст. К. Бл. 1) Питати, довідуватися. 2) Глядати. „За чим відаєте добрим?“ Дзв. Гор. Опікуватися, дбати. „Няй ся Бóгойко тобóв відат!“

Відатися. Охр. „Відайте, як там єму ведеться у школах“? Довідатися, довідуватися; вивідатися і вивідуватися. Imp. відайся. Довідайся і довідуйся, вивідайся і вивідуйся. „Відайся, відай, що там чувати“.

Відатися. Гв. Старатися, опікуватися. „Іди̂, худі̇бко, няй ся тобо́в Бог відат, бо я ни ма́ю нич“.

Відби̂тися. Макс. „Він мені повів, то єсть добра кобила, як би сі відби̂ла (як сі відо́бє), то буде же́ребна“ — пристановити кобилу, аби була же́ребна. Луць Ґудз — Плоске. 13/6. 32 р. К. Ор. Відби̂тися. Умерти.

Відбій. Ґ. Міцно прикріплені кусні дерева, присипані камінням, відвертати воду.

Відбір. Охр. Яв. Рекрутація. Дзв. Гор. Відбір’ка.

Відбудува́ти. К. Ор. Побудувати.

Відбу̂ркнути. Ст. К. Відповісти нечемно.

Відва́жити. К. Ор. Підважити.

Відвари̂тися. К. Ор. Звурдитися, скипітися, пр. Молоко відвари̂лося.

Відверну̂ти — віддати. Говорять, коли хто вдарить кого, або заподіє шкоду. Охр. Umkehren.

Відверть. Охр. Umkehrseite. На перелозі добрий овес, але ще ліпший на відверти перелога, тобто, як переліг відвернути.

Відвиртка. Шось відвернене.

Відвич’ир. Пав. Перед вечером. На відвич’ир’.

Відво́гнути. Яв. Охр. „Патички відво́гли і не мож вогню викресати“.

Відводи̂ти — проволікати.

Відводи̂тися — проволікатися.

Відволока. Охр. Zwłoka.

Відво́ркнути, відворкувати. Ст. К. Відповідати сердито. Охр.

Відвороти̂ти. Пав. На противно (гнівно) сказане, відповісти.

Відго́дитися — згинути. „Купивши̂м коні і йидно, ни приповіда́вши, відго́дилося“

Віддаль+. Пав. Віддалення.

Відданичитися. Ґ. Так говорять про малу дівчину-підростку, що починає бути в претенсіях і зачислюється до дорослих дівчат.

Віддати̂ — зробитися мягким; відвогнути. „Бо́це віддало́“. „На дворі віддало́“.

Віддойник. Яв. Чарівник, що відбірає молоко в чужих коров. Fem. Віддойниця.

Відза́мок. Ц. Відземок, відріз „старшого пня“ від пня.

Ві́дзимок. Початковий сніг. Желег. Відзимки. Nachwinter.

Відійти від натури. Макс. „Як ми відійшло від натури, я си не погада́ю, як він сі називає“ — я забув, як він називається, вийшло мені з тямки. Волянський Михайло, званий Климів — Білич 18/4. 32.

Віди̂йскати — відзискати.

Відказ. Охр. Narzekanie. „Тільки відказу було, що ну“. Ст. К. „Які відкази!“

Відказати+. Ґ. Ст. К. Записати щось тестаментарно. К. Ор. Відказав на церков, записав.

Відка́зувати — нарікати. „Всяги

по сьвіті люди відка́зуют."

Відка́тити, ся. Пр. Відкотити, відкотитися.

Відкотити, відкотитися+. Охр.

Відлахува́ти. К. Ор. Відзначити дерево в лісі.

Відлюд—від себе; відлів. „Іди̑ж, іди̑, та дай му се́тно на відлюд у мо́рду."

Відляшува́ти. Пав. Віднайти, вислідити.

Відмастка+. Кляйстер з тіста при ткацтві.

Відміну дава́ти - змінювати збіжжа на засів.

Відмяк—розпуст, попуст морозу, odwilż. „Як подуйи полони̑нський вітир, буде відмяк". Пав. Відлига.

Віднич'а́втися. Пав. Відмінитися, відстати.

Віднич'а́ги – віднепа́сти; змарніти. „Віднич'а́в, віднич'а́в і тре йти зи сьвіта."

Див. Слово о полку Ігоря: Ничит трава жалощами.

Віднівок. Ц. Свіжий наріст з пня в першому році.

Віднога. Ст. К. Ступниця. Вирід.

Відозна́ги-вичути, перечути. Як„ би відозна́ли да́кий ґра́йцар' у ме́не, то би ня розірва́ли, що му́ху".

Відпусти̑ти ґрунт — передати. „Ч'кода, обй відпусти̑в ґрунт ме́джи ч'уджи̑х людй̑".

Відрасток. Яв. Охр. Дикі цапи мають на рогах відрастки; по них пізнають їх літа.

Відріз — відтинок.

Відрізок. Охр. Нпр. нитка, відрізана від клубка.

Відро́да — ви̑рід.

Відслуга. Яв. Відпустка. „Проситися в попа на відслугу".

Відступи Боже. Охр. Oderwaniec. Яв. Ст. К. Відступа Бо́жа. Відступник від Бога.

Відтепель, відмяк. Охр. Odwilż. Ч. По́пуст.

Від тогди̑, від давну — від давнього часу.

Відхили̑. Міхн. Відчини.

Відч'ай+. Пав. жаль, смуток.

Відч'а́пне — відчіпне.

Відч'ікнути від чого. Бл. Нема як відч'ікнути від роботи — відійти на хвилинку, відорватися. Прич'ікнути. Присісти.

Відшибти. Дц. Лб. Відтягнути, відрахувати.

Відь. Охр. Яв. „Відь би тя нагла утяла!" „Відь іде горі мнов" — коли говорять про страхів, особливо вночі.

Віє. Ц. Воловий дишель.

Віз, деревяний, воловий. 2 теліги – задна й передна; 4 коліс (маточина, багро, обвідя, спиці); кільце, ярмо (ужов, притики), свірка, сторожки— „штири"; віз кінський драбини, кіш або полукішки, ручиці, левчі і люшні, веркитог, розвора, підтоки, дишель.

Віз і перевіз. Пав. Ось і все. „Маєш віз і перевіз". Уся історія, про що ходило.

Війка+. Ц. Повіка.

Війце́. Волосатий. М. Мо́щич.

Цілий дишель при санях. Ви́личка — дишель „до во́лів“. 4. X. 1934.

Вікно́ у стрівка́х. Волоса́тий. М. Мо́щич. Стріп (Ст. К.), отвір у стрісі (по бічних боках у „вирсі“). 4. X. 1934.

Вікни, перед вікни — перед вікнами.

Вік ви́бити — звікувати, пережити.

Вікно́. Боберка. Круча. Wirbel. Ст. К. Вікнище.

Вікно́ве. Гв. Податок від вікон. Вікотати. Охр. „Бодай єсте си повіковали!“ Довго жити. Вік віковати. „Я в тій хаті свій вік звіковав.“

Віл меренджe. Пас. В. румиґає. Вх. Мерендати, мере́ндзати, джу, джиш.

Вільце́. Яв. Дишель у воловім возі.

Вінище. К. Ор. Ріща під стіжок.

Віно́. При́дане; віно. Макс. Віно́. Мшанець. Федь Ґудз. 30/9. 31.

Віник+. Ц. Березова мітла.

Віра. Охр. 1) Wiara. 2) Kredyt. Дати кому на віру, повірити. Pokredytować. 3) „Німецький піст, руський міст, а польська дорога, то одна віра“ — прикмета. Віра руська, польська, німецька — нарід польський, руський, німецький. Дзв. Гор. Борґ. „Уся біда́ чи́риз віру.“

Вірити Бо́гу. Надія в Бозі. „Вірити Бо́гу, що вам пода́ст“. Яв. (Geld) leihen.

Вірли́на, вірни́на. Розколене або ціле дерево, що з нього роблять огорожу. Яв. Вірни́на. Довгий матеріял до огорожі, виколений з дерева й необтесаний. К. Ор. Вори́на, pl. вори́ня. „Натуральна, неотесана лата“.

Вірменський ремінь. Ґ. Широкий і грубий ремінь оперізуватися.

Вірник. Охр. Konfident. Вірниця — вірничка.

Visе́н. Макс. „Я подарую всьо, як він присягне, що він вцалі в тім не вісе́н“ — що не знає нічого в тій справі. Білич Горішний 10/3. 32. р. „Моя душа́ юж вєнци не вісна́“ — я більше нічого не знаю, нічого не винен. „Що єму юж не вісе́н“ — не винен, Стефан Козик — Сливниця. 18/5. 32 р.

Вістний, невістний. Охр. Conscius, inscius.

Вістя плужана́. Волосатий. М. Мо́щич. Вісь при „тиліжка́“.

Вість+. Охр. Wieść.

Вігор. Волосатий. Вітер. М. Мо́щич. 4. X. 1934.

Вігир зпід со́нця. Сходовий вітер. Ст. К. Сходове́ць.

Віти́тися. Пав. Здоровитися, витатися.

Вігрениця. К. Ор. Вітрова відьма, що, по повірю, приходить уночі комином і ссе груди мущини, внаслідок чого цей мущина дістає жіночі груди.

ERRATA:

На стор. 3 рядок 13 з гори: надруковано Hcl, має бути HCl
„ „ 21 „ 26 „ „ має бути: Бережниця пов. Самбір
„ „ 24 „ 28 „ „ надруковано: XIII ст., має бути XVIII ст.
„ „ 26 „ 29 „ „ додати: Літ. Бой. ч. 2.
„ „ 34 в долині „До хронікарської завваги", декотрі слова видруковано помилково товстим друком.

Видає Музей Тов. „Бойківщина“ в Самборі.

Редаґує Колеґія. За Редакцію відповідає д-р В. Кобільник.

З друкарні Иосифа Мецґера в Самборі.